

บทที่ ๒

การใช้คำว่า "ที่"

คำว่า "ที่" มีที่ใช้จำแนกได้ดังต่อไปนี้ *

๒.๑ "ที่" ที่เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ

๒.๑.๑ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี

๒.๑.๒ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของนามวลี

๒.๑.๓ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

๒.๒ "ที่" ที่ใช้หลังคำกริยา "เป็น"

๒.๒.๑ "ที่" ที่นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นบทขยาย

๒.๒.๒ "ที่" ตามหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นคำนาม

๒.๒.๓ "ที่" ที่ใช้ร่วมกับประโยคลดฐานะเป็นนามวลี หลังคำกริยา "เป็น"

ทำหน้าที่เป็นบทขยาย

๒.๓ "ที่" ที่เป็นคำบุพบท

๒.๔ "ที่" ที่ปรากฏในคำซ้อน

๒.๕ "ที่" ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

๒.๖ "ที่" ที่นำหน้าหัวข้อ (Topic) ของประโยค

---

* ในกรณีนี้ "ที่" ทำหน้าที่เป็นคำนาม ผู้วิจัยมิได้ศึกษาอย่างละเอียด เพราะเห็นว่า เป็นคำที่ไม่มีปัญหาในการใช้ เนื่องจากมีความหมายที่แน่นอน ดูหน้า ๓๗-๔๐.

๒.๑ "ที่" ที่เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ

"ที่" อาจใช้นำหน้าประโยค แสดงว่าประโยคที่ตามหลังเป็นประโยคลดฐานะ เช่น ที่เธอทำอย่างนี้ ไม่ใช่เลย

"ที่" นำหน้าประโยค "เธอทำอย่างนี้" ซึ่งประกอบด้วย บทประธาน "เธอ" บทกริยาสกรรม "ทำ" และบทกรรมตรง "อย่างนี้"

แม่ชื่อของที่จะทำคอนเย็นมาเยอะเยอะเลย

"ที่" นำหน้าประโยค "จะทำคอนเย็น" ซึ่งประกอบด้วย บทกริยาสกรรม "จะทำ" และบทขยาย "คอนเย็น" ประโยคนี้ไม่ปรากฏบทประธาน และบทกรรมตรง เพราะบทประธาน และบทกรรมตรงในประโยคนี้ตรงกับบทประธาน และบทกรรมตรงในประโยคหลัก คือ "แม่" และ "ของ" ตามลำดับ บทประธาน และบทกรรมตรงในประโยคนี้จึงไม่ปรากฏก็ได้ "ที่" ใช้นำหน้าประโยคที่ลดฐานะเป็นหน่วยกว้าง ๆ ๓ ประการ คือ

๒.๑.๑ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี

๒.๑.๒ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของนามวลี

๒.๑.๓ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

๒.๑.๑ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี

นามวลี หมายถึง คำนำมคำเดียว คำสรรพนามคำเดียว คำนามกับส่วนขยาย หรือ คำสรรพนามกับส่วนขยาย ซึ่งทำหน้าที่เป็น "ส่วนของประโยค" ชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๔ ชนิด คือ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรอง และหน่วยนามเดี่ยว ^๒ และนามวลียังเป็นส่วนหนึ่งของกาลวลี สถานวลี และบุพบทวลี อีกด้วย สถานวลี และบุพบทวลี-

๑ประโยคลดฐานะ ที่จะทำคอนเย็น ซึ่งเป็นส่วนประกอบของประโยค "แม่ชื่อของที่จะทำคอนเย็นมาเยอะเยอะเลย" อาจจะไม่ปรากฏบทประธาน และบทกรรมตรงก็ได้ ^๓ ดังนั้นแม่ชื่อของที่แม่จะทำมันคอนเย็นมาเยอะเยอะเลย อย่างไม่ก็ดี เราไม่นิยมใช้คำว่า "มัน" คำว่า "มัน" ซึ่งเป็นบทกรรมตรงในประโยคลดฐานะดังกล่าวจึงมักไม่ปรากฏ

^๒วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๗๕.

จะต้องมีบุพพหน้าหน้าเสมอ ส่วนกาลวลีจะมีบุพพหน้าหน้าหรือไม่ก็ได้ *

"ที่" และประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลีจะเป็นส่วนประกอบของประโยคได้
๒ ชนิด คือ หน่วยประธาน และหน่วยกรรมตรง นอกจากนั้นก็เป็นส่วนประกอบของบุพพหน้าหน้า
ได้อีกด้วย

การใช้ ที่ นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลีในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

"ที่" ที่ใช้เช่นนี้ไม่ปรากฏในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยทุกหลัก และไม่ปรากฏใน
ไตรภูมิพระร่วงเช่นกัน

สมัยอยุธยา

ในข้อมูลสมัยอยุธยาไม่ปรากฏการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี
เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี
ตัวอย่าง

อนาประชาราษฎร์ผู้มีอัชคะทีกลางคู่อิจใจมีถ้อยคำมิได้

คักห้องคักสำนวน ลางคู่มิถ้อยคำคักห้องคักสำนวน

แลผู้พิพากษาหมีได้แจ้งในบทพระไอยการ ที่คักข้อ

สำนวนนั้นว่าหมีได้คักสำนวน ที่ข้อหมีได้คักสำนวน ๒

ปลุกษาว่าคักสำนวน อนาประชาราษฎร์ได้ความ

ยากแค้น

(กฎ๓ ล.๒ น.๓๘-๓๙)

กิติเรกชัย มหัทธนะสิน, "การศึกษากลุ่มประโยคในความเรียงภาษาไทย",

หน้า ๒๗-๒๘.

๒ประโยคที่มีคำว่า "ที่" นำหน้าและลดฐานะลงเป็นนามวลี ถ้าอยู่ที่ต้นประโยคอาจทำ
หน้าที่เป็นหัวข้อของประโยคก็ได้ ดูข้อ ๒.๖ หน้า ๕๗.

"ที่" ให้นำหน้าประโยค "ตัดข้อส่วนวนนั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วย-
ประธานในประโยค "ที่ตัดข้อส่วนวนนั้นว่ามีได้ตัดส่วนวน" และให้นำหน้าประโยค "ข้อที่มี
ได้ตัดส่วนวน" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "ที่ข้อที่มีได้ตัดส่วนวน-
ปลุกขาวาตัดส่วนวน"

ขณะนั้นมาใช้มาบอกว่าสุมา้อออกทหารมาแล้ว ชงเบ้ง
แจ้คังนั้นก็ตกใจ ทหารทั้งปวงก็หน้าซีดไปสิ้นทุกคน
ชงเบ้งน้อยตัวแลทหารผู้ใหญ่ก็ไม่อยู่ มีรู้ที่จะสู้รบ
ประการใด (สามก๊ก ล.๒ น.๑๑๕)

"ที่" ให้นำหน้าประโยค "จะสู้รบประการใด" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วย-
กรรมตรงในประโยค "มีรู้ที่จะสู้รบประการใด"

"แม้อยังไม่เชื่อนักหรอก"

"ดมสัญญา ที่ชั่ว ๆ มาแล้วขอให้แม่ยกโทษที่เกิด"

(บุลากร ล.๑ น.๔๑)

"ที่" ให้นำหน้าประโยค "ชั่ว ๆ มาแล้ว" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม-
ตรงในประโยค "ที่ชั่ว ๆ มาแล้วขอให้แม่ยกโทษที่เกิด"

นอกจากนี้คำ "ที่" ยังให้นำหน้าประโยคลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่างนามวลี ซึ่ง
อยู่ในบุพบทวลี

ตัวอย่าง

006857

บัดนี้จึงทรงพระมหากรุณาตักเตือนสติพวกนั้นมาว่า
จงอย่าเสียใจ แลคิดเถียนว่าเพราะเปิดข้าวออกไป
ราคาข้าวแพงอยู่เสมอไม่ลดลงต้องเสียเงินซื้อข้าว
กินมากไปนั้นจงคิดว่า เมื่อไม่เปิดข้าวคนทำนา
น้อยไป ฝูงนี้ก็ต้องเสียเงินซื้อ ข้าวแพงมาก
ชดเชยกับที่เสียน้อย เมื่อข้าวถูกเหมือนกัน (ประกาศร.๔ น.๓๕)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เล็กน้อย เมื่อข่าวถูก" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่างนามวลีในบุพบทวลี

ที่นำพาเฮยดมโซนี่มีนิกเป็นอันมาก ในหนังสือไกด์
กล่าวดูเหมือนจะมากกว่าที่เห็นมาก แต่ที่จริงกล่าว
เกินไป (ไกลบ้าน ล.๒ น.๑๐๓)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เห็น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่างนามวลีในบุพบท-
วลี

แต่ที่จริงการที่ชักธงในเรือเมลนี ไม่ว่าธงอะไร ชักอยู่
แต่เท่าที่ตาคนที่อื่นจะแลเห็นเท่านั้น ถ้าออกถึงกลาง
ทะเลแล้ว เขาเอาลงพับเก็บเสียหมด
(วชิรญาณ ล.๑ น.๖๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ตาคนที่อื่นจะแลเห็นเท่านั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้
อย่างนามวลีในบุพบทวลี

ถ้าพระบาฏุแก่จโลหกระเชตรารักษ์ สิ่งดีบุกคอกเวอญ-
แมลต์มาที่ห้างโกวานเมื่อใด ให้ท่านพระยารัตนเสฐริ
หลวงบริรักษ์โลหวิไลรับรวมไว้จำหน่ายตามที่ เทศม-
ควรรดับราคา (ใบบอกเมืองตรัง)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เทศมควรรดับราคา" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่าง
นามวลีในบุพบทวลี

ไม่ว่าเจ้าจะทำบ้าในเมืองนี้หรือเมืองนอก มันคงไม่
แยกประเภทไปจากที่ท่านวางแบบไว้นั้นได้ จะผิดกัน
บ้างก็แต่ผ้อยเท่านั้น (จดหมายจางวางหว้า น.๓๗)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ท่านวางแบบไว้นั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่าง
นามวลีในบุพบทวลี

นายตำรวจวีรบุรุษผู้นี้รับอาสาเข้าจับโจรด้วยตัว
คนเดียว และสามารถพิชิตโจรได้สำเร็จโดยที่ตัว

ประกันปลอดภัย (สกุลไทย น.๑๓๒๑ น.๓๖)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ตัวประกันปลอดภัย" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่าง
นามวลีในบุพบทวลี

หล่อนอาจจะผิดแปลกหญิงอื่นตรงที่รับความรักไต่ยาก
หรือหล่อนจะโง่ไม่รู้จักว่าความรักนั้นมีวิธีการ

(บุลาภง ล.๑ น.๑๑๑)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "รับความรักไต่ยาก" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่ได้อย่าง
นามวลีในบุพบทวลี

จะเห็นได้ว่า ในสมัยสุโขทัยไม่ใช่ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะทำหน้าที่เป็น
นามวลีเช่นเดียวกับในสมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ใช้ "ที่" ในกรณีเช่นนี้เป็นจำนวนมาก
ทั้งในหน้าที่หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง และยังปรากฏหลังคำบุพบทได้อย่างนามวลีใน
บุพบทวลีอีกด้วย

๒.๑.๒ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของนามวลี

ส่วนประกอบของนามวลีมี ๖ ชนิด คือ

๑. หน่วยหลัก (ล)

๒. หน่วยคุณศัพท์ (ค)

๓. หน่วยจำนวน (จ)

๔. หน่วยกำหนด (ก)

ดูบทที่ ๑, หน้า ๕.

๕. หน่วยขยายเสริม (ขส)

๖. หน่วยประโยคลดฐานะ

๑. หน่วยหลัก (ล) ประกอบด้วยคำ ๓ ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม และ คำเชื่อมนาม (ปรากฏตามลำดับไม่ได้) เช่น พ่อ รถของฉัน เลือักับกางเกง

๒. หน่วยคุณศัพท์ (ค) ประกอบด้วยคำ ๒ ชนิด คือ คำคุณศัพท์ และคำลักษณนาม เช่น รถใหม่ ตุ๊กตาตัวเก่า ใบไม้แห้ง

๓. หน่วยจำนวน (จ) ประกอบด้วยคำ ๕ ชนิด คือ คำลักษณนาม คำจำนวนนับ คำลำดับที่ คำหน้าจำนวน และคำหลังจำนวน เช่น เด็ก ๒ คน บ้านทั้งปပ် ผ้า ๒ เมตร เศษ ๆ

๔. หน่วยกำหนด (ก) ประกอบด้วยคำ ๓ ชนิด คือ คำบอกกำหนดเสียงตรี คำไม่บอกกำหนด และคำลักษณนาม เช่น เลือ่ตัวนี้ เก็บนี้ ต้นไม้ต้นไหน

๕. หน่วยขยายเสริม (ขส) ประกอบด้วย วลีลดฐานะ ๓ ชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๓ ชนิด คือ พิเศษวลีลดฐานะ กาลวลีลดฐานะ และสถานวลีลดฐานะ เช่น ผู้ใหญ่-ส่วนใหญ่ หนังสือพิมพ์วันนี้ ปากกามันโต๊ะ

๖. หน่วยประโยคลดฐานะ ประกอบด้วย ประโยคลดฐานะ และอาจจะมีการเชื่อมแทนหน้าหน้า เช่น เลือ่ซึ่งพ่อซื้อมาให้มานานแล้ว บ้านอันตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน ของซึ่งทำเสร็จตั้งแต่เมื่อคืน

ประโยคที่มีคำว่า "ที่" นำหน้า อาจเป็นส่วนประกอบของนามวลี ทำหน้าที่เป็น หน่วยกำหนดของนามวลีนั้นๆ และจะปรากฏในโครงสร้างของนามวลีในประโยคเริ่มได้ ๑๘ แบบ ดังนี้คือ

๑. วิจักษณ์ ภาพพงศ์, ไค้อธิบายไว้ใน โครงสร้างภาษาไทย : ระบบ-
ไวยากรณ์, หน้า ๕๗. ว่า "วลีลดฐานะ หมายถึง วลี ซึ่งลดฐานะลงมาทำหน้าที่เป็น
ส่วนหนึ่งของวลี"

โครงสร้างของนามวลีในประโยคเริ่ม

๑. ล ก เช่น มีคที่ใช้กลางแจ้ง
๒. ล ค ก เช่น มีคเล่มใหญ่ที่ใช้กลางแจ้ง
๓. ล จ ก เช่น เลือ๒ ตัวที่พอซื้อให้
๔. ล ก จ เช่น เลือที่พอซื้อให้ ๒ ตัว
๕. ล ค จ ก เช่น เลือสีแสด ๒ ตัวที่พอซื้อให้
๖. ล ค ก จ เช่น เลือสีแสดที่พอซื้อให้ใหม่ ๒ ตัว
๗. ล จ ค ก เช่น เลือ ๒ ตัวสีแสดที่พอซื้อให้ใหม่
๘. ล ก ขส เช่น บ้านที่เพิ่งสร้างเสร็จ เมื่อคืน
๙. ล ค ก ขส เช่น บ้านหลังเล็กที่เพิ่งสร้างเสร็จ เมื่อคืน
๑๐. ล จ ก ขส เช่น บ้านของใคร ๒ หลังที่เพิ่งสร้างเสร็จ เมื่อคืน
๑๑. ล ก จ ขส เช่น บ้านที่เพิ่งสร้างเสร็จ ๒ หลังเมื่อคืน
๑๒. ล ค จ ก ขส เช่น บ้านหลังเล็ก ๒ หลังที่เพิ่งสร้างเสร็จ เมื่อคืน
๑๓. ล ค ก จ ขส เช่น บ้านของใครหลังเล็ก ที่เพิ่งสร้างเสร็จ ๒ หลังเมื่อคืน
๑๔. ล จ ค ก ขส เช่น บ้านของใคร ๒ หลังเล็กที่เพิ่งสร้างเสร็จ เมื่อคืน

โครงสร้างของนามวลีในประโยคไม่เริ่ม

นามวลีในประโยคไม่เริ่มอาจจะหน่วยหลักของนามวลีได้ในลักษณะดังนี้ คือ

- ก. ละหน่วยหลักของนามวลีในประโยคไม่เริ่มในบริบทเกี่ยวกับการกล่าวถึง คือ ถ้านามวลีในประโยคไม่เริ่มมีการกล่าวถึงสิ่งที่ถูกกล่าวถึงแล้วในประโยคที่มาก่อน นามวลีนั้น

ก็สามารถจะละหน่วยหลักออกได้

ข. ละหน่วยหลักของนามวลีในประโยคไม่เริ่มในบริบทเกี่ยวกับการกล่าวถึง เมื่อนามวลีในประโยคไม่เริ่มมีการกล่าวถึงหน่วยจำนวนซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในประโยคที่มา ก่อน และเมื่อเป็นคำคอบของคำถาม "กี่" ในบริบทที่เกี่ยวกับการถาม ก็ละหน่วยหลัก ออกได้

ค. ละหน่วยหลักของนามวลีในประโยคไม่เริ่มในบริบทเกี่ยวกับการกล่าวถึง เมื่อนามวลีในประโยคไม่เริ่มมีการกล่าวถึงหน่วยกำหนด ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในประโยคที่มา ก่อน และเมื่อเป็นคำคอบของคำถาม "ไหน" ในบริบทที่เกี่ยวกับการถาม ก็ละหน่วยหลัก ออกได้

เมื่อมีการละหน่วยหลักของนามวลี หน่วยกำหนดจะปรากฏในนามวลีได้โดยลำพัง หรือปรากฏร่วมกับส่วนประกอบอื่น ๆ ของนามวลี โครงสร้างของนามวลีในประโยคไม่เริ่ม จึงมีดังนี้

๑. ก เช่น วันนี้ต้องส่งหนังสือไปอีกฉบับ - ที่เพิ่งส่งไปไม่ถึงหรือ
๒. ค ก เช่น รีดเสื้อผ้าหมดแล้วหรือ - ยังเหลือตัวเล็กที่ยังไม่แห้งที่ราว
๓. จ ก เช่น รีดเสื้อผ้าหมดแล้วหรือ - ยังมีอีก ๓ ตัวที่ยังไม่แห้งที่ราว
๔. ก จ เช่น ต้องหาช้อนมาเพิ่มอีก - ช้อนที่อยู่บนโต๊ะ ๒ ช้อนไม่พอหรือ
๕. ค จ ก เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - เอาลูกสวย ๆ ๕๐ ลูกที่สุกสุกหน่อยนะ
๖. ค ก จ เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - เอาลูกสวย ๆ ที่สุกสุกหน่อย ๕๐ ลูก
๗. จ ค ก เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - เอา ๕๐ ลูก ลูกสวย ๆ ที่สุกสุกหน่อยนะ
๘. ก ขส เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - ที่สุกสุกในกระจากนะ
๙. ค ก ขส เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - เลือกลูกสวย ๆ ที่สุกสุกหน่อยในกระจาก
๑๐. จ ก ขส เช่น แม่ให้ช้อนมะม่วง - เลือก ๕๐ ลูกที่สุกสุกหน่อยในกระจาก

- ๑๑. ก จ ขส เช่น แม่ให้ชื่อมะม่วง - เลือกที่เพิ่งสุก ๕๐ ลูกในกระจากนี้
- ๑๒. ก จ ก ขส เช่น แม่ให้ชื่อมะม่วง - เอาลูกสวย ๆ ๕๐ ลูกที่เพิ่งสุกในกระจากใบนี้
- ๑๓. ค ก จ ขส เช่น แม่ให้ชื่อมะม่วง - เอาลูกสวย ๆที่เพิ่งสุก ๕๐ ลูกในกระจากใบนี้
- ๑๔. จ ค ก ขส เช่น ผ้าขึ้นโหนดทำผ้าปูโต๊ะ - ขึ้น ๒ เมตรครึ่งสี่แฉงที่วางอยู่บนโต๊ะตั้งแต่เมื่อเช้า

"ที่" ที่ให้นำหน้าประโยคประธานเป็นส่วนประกอบของนามวลีชนิดหน่วยกำหนด มีใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย และมีวิธีการใช้ที่คล้ายคลึงกับภาษาในปัจจุบัน

อนึ่ง นามวลีที่มี "ที่" และประโยคประธานเป็นหน่วยกำหนดของนามวลีอาจทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยค หรือเป็นส่วนของวลี คือ สถานวลี และกาลวลี ก็ได้

การใช้ "ที่" นำหน้าประโยคประธานเป็นส่วนประกอบของนามวลีในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในศิลาจารึกวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ปรากฏการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคประธานเป็นส่วนประกอบของนามวลีเพียง ๓ แห่งเท่านั้น ศิลาจารึกอื่น ๆ ในสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏการใช้

ตัวอย่าง

ในเขานางคายน เอาช้างไปบูชาพระเป็นเจ้า โปรกที่นั้น
 ลางแห่งที่ชุมนุมพระมหาธาตุเป็นเจ้าอัน...ทั้งหลาย
 ครอบาน (= อันครอบาน) เป็นป่าเป็นคอง สมเด็จพระมหา
 เถรศรีศรีรัตนารามจุฬานี้เป็นเจ้าที่คนเข้าไปเลิกให้
 กระทำพระมหาธาตุหลวงคืน พระมหาธาตุควยสูงเกล้าสืบท้า
 วาไม่...เหนือพระธาตุหลวงไทรสองอ้อมสามอ้อม

(หลัก ๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "คนเข้าไป" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยก่อกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "สมเด็จพระมหาเถรศรีศรีถาวรราชจุฬามณีเป็นเจ้า"

สมเด็จพระมหาสามีนอกจากแต่สิ่งหล่มมาเอาฝูงคหบดี...
แบกอิฐแต่คำขึ้นไปกระทำพระเกศาท่านคินบวิษวรรคค้อย
ถึงวิชา/ยังเอาพระศรีรัตนมหาธาตุสองลูกแต่สิ่งหลมา
ประคิษฐา(น) ที่นั้นโสภะมีคณนาถ์เลย ๐ ลางแห่ง
ครึ่ง...วบไกลฝั่งนำมาวลิกคองคำ ที่พระพุทธรูปเป็นเจ้า
ปุจรามขันประคิษฐา(น) พระเกศธาตุพระ...ธาตุพระ-
บริโลกธาตุ พระศรีรัตนมหาธาตุเรียกชื่อมหายังคณมหา-
เจดีย์ แลพระเป็นเจ้า...นั้นเสด็จปาฏิหาริย์อัศจรรย์
แถม ๐ (หลัก ๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "พระพุทธรูปเป็นเจ้าปุจรามขันประคิษฐา(น)พระเกศธาตุพระ...ธาตุพระบริโลกธาตุ พระศรีรัตนมหาธาตุเรียกชื่อมหายังคณมหาเจดีย์" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของสถานวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ฝั่งนำมาวลิกคองคำ"

๐ เขาจึงขึ้นบังคม ลางคนว่าเจ้าราชกุมารมหาสามีนี่
หน่อพุทธรูปจริงแลนอ ๐ เขาจึงเอาน้ำมาล้างตีนพระ
มหาสามีสุมเอาน้ำกิน ชุกเอาคินที่มหาสามีศรีศรีถาวรราช
จุฬามณี เหยียบที่ไคยอคินที่นั้น ชุกเอาคินที่นั้นอันคินนี้เขา
ไว้ให้บูชา (หลัก ๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "มหาสามีศรีศรีถาวรราชจุฬามณี เหยียบที่ไคยอคินที่นั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "คิน"

ในไตรภูมิพระร่วงซึ่งสันนิษฐานว่า แต่งในสมัยสุโขทัยมีการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีแตกต่างจากในศิลาจารึก ดังนี้

๑. ปราภฏที่ใช้มากแห่งกว่าในศิลาจารึก ซึ่งมีเพียง ๓ แห่ง
๒. ลักษณะโครงสร้างของนามวลีในศิลาจารึก หน่วยกำหนดประกอบด้วย "ที่" และประโยคลดฐานะ แต่ในไตรภูมิพระร่วง หน่วยกำหนดของนามวลีประกอบด้วย
- ที่ + ประโยคลดฐานะ
- และ คำลักษณนาม + ที่ + ประโยคลดฐานะ
- ลักษณะที่ ๒ คือ คำลักษณนาม + ที่ + ประโยคลดฐานะมีมาในไตรภูมิพระร่วง และลักษณะเช่นนี้ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์อีกด้วย

ตัวอย่าง

ยมบาลห่มุ ๑ แทงคั้นผู้หญิงให้ขึ้นไปหาผู้ชายที่เป็นชู้
(ไตรภูมิ น.๑๖)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เป็นชู้" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ผู้ชาย"

ในกาล ๕ ที่นี้ในโลกันตนรกนั้นจึงได้เห็นหนแท้นักหนา คน
คนซึ่งอยู่ในนรกนั้นจึงได้เห็นกัน และสัตว์ในโลกันตนรก
ก็คิดว่าฉันนี้ดูเกี่ยว ว่าแต่กูมาอยู่ที่นี้คนเกี่ยวคอกหรือ
ว่ามีผู้คนทั้งหลายก็ยอมมาอยู่ในนรกที่ร้ายนี้มากจุจเกี่ยว
แลหรือ (ไตรภูมิ น.๓๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ร้ายนี้" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของสถานวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "นรก"

ครั้นว่า เป่าสังข์วงนั้น แลสังข์ทั้งหลายได้ ๖๐,๐๐๐
ลูก อันที่เป็นเพื่อนสังข์นั้น หากคังเองจุจะมีผู้เป่าทุกวง
(ไตรภูมิ น.๑๐๐)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เป็นเพื่อนสังข์นั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "สังข์" และมีคำลักษณนาม "อัน" นำหน้า "ที่" อีกทีหนึ่ง

สมัยอยุธยา

"ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคประธานเป็นหน่วยกำหนดของนามวลี มีที่ใช้ในข้อมูลสมัยอยุธยาไม่มากนัก และคำว่า "ที่" นี้ สะกดเป็น "ที่อ" และ "ที่ื่อ" ก็มี *

ตัวอย่าง

ราชบุตรของพระเจ้าสุริยเดโชพลธรร วรธรรมราชาธิราชเจ้าให้ดำเนินการสลักรอยพระบาทหิ้งคู่ของสมเด็จพระกวี-สรวารสุคตสัมมาสัมพุทธเจ้าเปรียบพร้อมด้วยบรมมงคล ๑๐๘ แฉไปเต็มจักรลักษณะอันวิจิตรต่าง ๆ เป็นที่ชื่นชูใจยิ่งนัก เช่นเกี่ยวกับชนาครคณบทเจดีย์ที่พระบรมไตร-โลกนารถศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงให้ปรากฏบนยอดเขาสุมันตฤฎอันประเสริฐ (ประชุมจดหมายเหตุ น.๒๗)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "พระบรมไตรโลกนารถศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงให้ปรากฏบนยอดเขาสุมันตฤฎอันประเสริฐ" ซึ่งประธานทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "รัตนบทเจดีย์"

โดยคำราชาภาษโองการให้เสด็จพระศาสนาอาราม
ทั้งหลายนั้นที่อปรักหักพัง (ประชุมพระตำรา น.๕)

"ที่ื่อ" ใช้นำหน้าประโยค "ปรักหักพัง" ซึ่งประธานทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "พระศาสนาอารามทั้งหลาย"

---

*ปรีชา ช่างขวัญยืน, "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะมัณฑนศึกษา วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๗๖. อธิบายว่า "ที่" ในภาษาสมัยอยุธยาสะกดว่า ที่อ และ ที่ื่อ ก็มี

ให้ไปเบิกเอาช่วย แลเบี้ยค่านาอากรที่กรมการเอา

แก่เชิงภูฏีคีลบาย

(ประชุมพระคําร่า พ.๑๗)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "กรมการเอาแก่เชิงภูฏีคีลบาย" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ช่วยแลเบี้ยค่านาอากร"

ถ้าพม่ายกมาจริงข้าเจ้าจะได้ทั้งลาโตกเป็นหลักที่**บุค**

ต่อไป

(แถลงงาน ปี๓ ล.๑ น.๑๐๕)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "บุค" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "หลัก"

มหาดกว่าถ่ายเทกันเก่าไปใหม่มา เห็นเปนกลโกหกแน่

ดลิมสงมาทูล จึงรับสั่งให้พระเจ้าลูกเธอ กรมอินทรพิทักษ์ขึ้นไป

ขึ้นไปจับ เธอเมตตาสัตว์ที่หลงทำบุญเชื่อถือมหาคา ให้ผีพาย

ให้ผีพายกระทุงให้ร้องขึ้นไป ที่ได้ยินเสียงอ้ออิ่งหนีได้

มาก ที่ยังอยู่ในบริเวณวัดนั้นจับส่งลงมา ทั้งผู้รั้งกรมการ

กรุงเก่าข้าราชการที่อยู่แขวงกรุงเก่าหลงเชื่อถือจับส่ง

ลงมาหมด

(ความทรงจำ น.๑๐)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "ที่" ๕ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "ที่" นำหน้าประโยค "หลงทำบุญเชื่อถือมหาคา" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "สัตว์"

๒. "ที่" นำหน้าประโยค "ได้ยินเสียงอ้ออิ่ง" และ "ยังอยู่ในบริเวณวัดนั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "สัตว์" แต่ละหน่วยหลัก "สัตว์" ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในประโยคที่มาก่อน

๓. "ที่" นำหน้าประโยค "อยู่แขวงกรุงเก่า" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ข้าราชการ"

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีเป็นจำนวนมาก ทั้งในประโยคเริ่ม และประโยคไม่เริ่ม

ตัวอย่าง

พระเจ้าเลนเต้จึงให้โจโฉเคลื่อนที่เป็นโตอยู่ให้คุมทหาร
ห้าพันยกไปช่วยเมืองเองฉวน จึงพบเตียวโป้ เตียวเหลียง
กับพวกโจรที่เหลือตายแตกหนีมานั้น โจโฉจึงรบสกัดไว้
(สามก๊ก ล.๑ น.๑๘)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เหลือตายแตกหนีมานั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "พวกโจร"

อนึ่งให้ผู้พิพากษาจักเอาฟ้องแห่งโจท แลคำให้การแห่ง
จำเลยเป็นที่ตั้งแห่งคัมไม้เอาข้อหาให้การซึ่งรับกันใน
สำนวนนั้นเป็นรากแก้ว ข้อที่มีรับกันเป็นใจความ
โจท } ระบูนางนั้น เป็นภาคบอันใหญ่
จำเลย }
(กฎ๓ ล.๑ น.๖๔)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "มีรับกันเป็นใจความ โจท } ระบูนางนั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ขอ" จำเลย }

แล้วศรีสทามว่า ๆ ความอย่างไรต่อไปบ้างเล่า
ท้าวพระภุมมากราบพูดว่า ถามดูการที่คิดจะทำเมือง
ไทรนั้น ก็ว่าการครั้งนั้นง่ายกว่าครั้งก่อน
(จดหมายเหตุหลวงอุดม น.๓๕)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "คิดจะทำเมืองไทรนั้น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "การ"

เขากล่าวกันว่าในเมืองนอร์เวมีวันเตอถึง ๗ เดือน
แต่ในปีนี้ซัมเมอ์ก็ไม่มี การที่จะเล่นน้ำแข็งสำหรับเด็ก
เด็ก ๆ เล่น เขามีที่เล่นอยู่ที่หลังแกละรีเปนสนาม

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๕๕)

"ที่" ใช้น้ำหน้าประโยค "จะเล่นน้ำแข็งสำหรับเด็ก ๆ เล่น" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "การ"

ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ท่านใช้ความคิดชนิดที่ทำให้เกิดผล
เปลี่ยนราชอาณาจักรอันแท้จริง เป็นวิบัติเกินขีด
อเมริกาใต้ตั้งปรากฏอยู่ในประเทศซึ่งมีผู้จะห่างไกล
จากเรานัก (โคลนติลล่อ น.๑๐)

"ที่" ใช้น้ำหน้าประโยค "ทำให้เกิดผลเปลี่ยนราชอาณาจักรอันแท้จริง เป็น
วิบัติเกินขีดอเมริกาใต้" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก
คือ "ความคิด" และมีคำลักษณนาม "ชนิด" นำหน้า "ที่" อีกทีหนึ่ง

เครื่องศิลาฝีมือขอมแต่โบราณที่พบในแดนกรุงกัมพูชา
ผิดกับที่พบในประเทศของเราชอบกลอยู่อย่างหนึ่งที่
ทางกรุงกัมพูชาเป็นเทวรูปข้าง สาสนาพราหมณ์เป็น
พื้นพระพุทธรูปมีน้อย (นิราศนครวัด น.๒๐)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "ที่" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "ที่" ใช้น้ำหน้าประโยค "พบในแดนกรุงกัมพูชา" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็น
หน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "เครื่องศิลาฝีมือขอมแต่โบราณ"

๒. "ที่" ใช้น้ำหน้าประโยค "พบในประเทศของเรา" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็น
หน่วยกำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "เครื่องศิลาฝีมือขอมแต่โบราณ" แต่ละ
หน่วยหลัก "เครื่องศิลาฝีมือขอมแต่โบราณ" ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในประโยคที่มาก่อน

อธิบายโบราณวัตถุ มีรูปโพธิสัตว์ ระฆังยศจิวราวุธ
พระสถูปมีฉัตร ๒๑ ชั้น ตะเกียงและคันส่องอย่างที่
ใช้กันในเรื่องอิเหนาทำด้วยทองเหลืองและทองแดง
เป็นต้น (จดหมายเหตุ ร.๗ น.๗๖)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ใช้กันในเรื่องอิเหนา" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วย
กำหนดของนามวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ตะเกียงและคันส่อง" และมีคำลักษณะนาม "อย่าง"
นำหน้า "ที่" อีกทีหนึ่ง

อนึ่ง นามวลีที่มี "ที่" และประโยคลดฐานะเป็นหน่วยกำหนดของนามวลีอาจเป็นส่วนของ
ประโยคก็ได้ หรือเป็นส่วนของวลี คือ สถานวลี หรือกาลวลี ก็ได้
ตัวอย่าง

อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองที่จำแลมมีผู้ไปคบบไปหาให้ของฝาก
ของถวายให้วักคนโทษถึงตาย (กฤษ ๓ ล.๑ น.๑๕๕)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "จำ" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี
ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสถานวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "เมือง"

การที่รถขึ้นลง แลเวลาที่จะออกเรือไม่รู้ดีกว่ารถลงเรือ
เมื่อไรขึ้นจากเรือเมื่อไร หากว่าเรารู้อยู่แล้วจึงได้คอยดู
(ไกลบ้าน ล.๒ น.๓)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "จะออกเรือ" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของ
นามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "เวลา"

ฝ่ายท่านที่ทำการตำแหน่งสูง ๆ อยู่แล้ว หากว่า
จะชอบชนไก่ได้เนืออยู่บ้างก็ต้องละเว้น ด้วยเรา
จะต้องเข้าใจว่าท่านได้เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ ในสมัย
ที่มนุษย์ตั้งหมิ่นคนตั้งใจทำดีแข่งขันกันเพื่อแย่งตำแหน่ง
ซึ่งไม่มีที่ตำแหน่ง (จดหมายจางวางหน้า น.๓๓)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "มนุษย์ตั้งหมื่นคนซึ่งใจทำดีแข่งขันกันเพื่อแย่งตำแหน่งซึ่งไม่มีที่ตำแหน่ง" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "สมัย"

ดูเหมือนเคยเล่าให้ฟังแล้วว่า มีลูกเสือชาวบ้านอำเภอ
ท่าวังที่ร่วมแรงกันไปสร้างท่านบ ตอนที่น้ำกำลังจะท่วม

(พระบรมราชาโชวาท. ๕ น. ๑๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "น้ำกำลังจะท่วม" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "ตอน"

ความสำคัญไม่ใช้อยู่ที่วันที่ตั้งเอาไว้ เป็นวันแจกรางวัล

หรือประกาศนียบัตร แต่ความสำคัญอยู่ที่ทุกวันที่สร้าง

ตัวเอง

(พระบรมราชาโชวาท. ๕ น. ๓๑)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ตั้งเอาไว้เป็นวันแจกรางวัลหรือประกาศนียบัตร" และ "สร้างตัวเอง" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลีซึ่งเป็นส่วนประกอบของกาลวลี โดยมีหน่วยหลัก คือ "วัน"

"ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของนามวลี มีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และใช้มากที่สุด ในสมัยรัตนโกสินทร์ แสดงให้เห็นว่า ภาษาสมัยปัจจุบันใช้ประโยคซับซ้อนมากขึ้น

๒.๑.๓ "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

"ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี จะทำหน้าที่เป็นบทขยายของหน่วยแก่นในกริยาวลี โดยที่กริยาวลีนั้นอาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาชนิด-กรรม ชนิดสกรรม หรือชนิดทวิกรรม อย่างใดอย่างหนึ่ง

"ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะจะปรากฏในโครงสร้างของกริยาวลีได้ดังนี้ คือ

๑. หน่วยกริยากรรม ที่ และประโยคลดฐานะ

๒. หน่วยกริยาสกรรม + (หน่วยกรรมตรง) + ที่ และประโยคลดฐานะ

๓. หน่วยกริยาทวิกรรม + (หน่วยกรรมตรง) + (หน่วยกรรมรอง) + ที่

และประโยคลดฐานะ

การใช้ ที่ นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลีในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี ทั้งในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วง ประโยคมักจะสั้น และไม่ซับซ้อน โครงสร้างของประโยคประกอบด้วย หน่วยประธาน และหน่วยกริยา ไม่นิยมมีทขยายหน่วยกริยา

สมัยอยุธยา

ในข้อมูลสมัยอยุธยาไม่ปรากฏการใช้ "ที่" ในกรณีเช่นนี้เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะลงเป็นส่วนประกอบของกริยาวลีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่าง

ลองดูซิจึงว่า เทียวพ่อถึงจะเป็นศัตรูท่านก็เหมือนกับ
ชุกสิวอันเป็นที่กายภายนอก แต่จะเอาเล็บสะกิดเสีย
ก็จะหายไป อันเล่านี้จะเข้ามาตั้งอยู่ในเมืองนั้น เหมือน
วันโรคอันเป็นยอกขึ้นในอกยากที่จะรักษาได้

(สามก๊ก ล.๒ น.๔๗๑)

"ที่" ใช้หน้าประโยค "จะรักษาได้" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นบทขยายหน่วย

แก่น "ยาก"

สโนตามยอดเขาขาวเนื่องกันตลอดไปทั้งสองฟาก
 ทำให้อากาศหนาวเย็นยิ่ง รู้สึกเฉียบ ๆ ปรอดกกลาง
 แจ็งฟ้าเรนไธด์ ๕๔ ในแก่งเรือปรอดก็ต่ำกว่าซัดที่
 ต้องการไฟ แต่ทนได้ไม่ต้องคิด ในรื่องปรอดนี้อยู่
 ข้างจะเสียใจมาก ที่เราไปตึกฟาเรนไฮด์ที่เมืองอื่น
 ไม่ได้ใช้เลนนอกจากอังกฤษ (ไกลบ้าน ล.๒ น.๕๖)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "เราไปตึกฟาเรนไฮด์" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นบท-
 ขยายหน่วยแก่น "เสียใจ" และประโยคลดฐานะจะบอกเหตุผลว่า เสียใจมากเพราะเหตุใด
ข้าพเจ้ามีความยินดี ที่ได้รับพระราชสาส์นตราตั้งจาก
สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธที่ ๒ แห่งออสเตรเลีย
 (พระบรมราชาวาท.๕ น.๒๘)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ได้รับพระราชสาส์นตราตั้งจากสมเด็จพระราชินีเอลิ-
 ซาเบธที่ ๒ แห่งออสเตรเลีย" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นบทขยายหน่วยแก่น "มี" และประโยค
 ลดฐานะจะบอกเหตุผลว่า มีความยินดีเพราะเหตุใด

"ฉันยังไม่ออกไปหรอกคะ คุณเข้ม" หล่อนตอบเขาไป
 "ถ้าอย่างนั้นพรุ่งนี้เป็นพบกันใหม่... ไปละ... อ้อ ลืม
 ชอบใจเธอที่ทำแผลให้... ชอบใจนะ..."

(บุลาภง ล.๑ น.๒๒๓)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ทำแผลให้" ซึ่งลดฐานะทำหน้าที่เป็นบทขยายหน่วย-
 แก่น "ชอบใจ" และประโยคลดฐานะจะบอกเหตุผลว่า ชอบใจเพราะเหตุใด

จะเห็นได้ว่า "ที่" ที่ใช้นำหน้าประโยคลดฐานะในกรณีเช่นนี้มีที่ใช่มาก โดยเฉพาะ
 ในปัจจุบัน น่าสังเกตว่า ประโยคลดฐานะที่ตามหลัง "ที่" นี้จะบอกเหตุผลของกริยาวลี
 ที่มาข้างหน้าได้ และหน่วยแก่นของกริยาวลีที่มาข้างหน้ามักเป็นคำกริยาที่มีความหมายเกี่ยว
 กับความรู้สึก และจิตใจ เช่น เสียใจ ตีใจ โกรธ ชอบคุณ ไม่พอใจ สุขใจ ปลื้มใจ เป็นต้น

๒.๒ "ที่" ที่ใช้หลังคำกริยา "เป็น"

"ที่" ใช้หลังคำกริยา "เป็น" ได้ คำกริยา "เป็น" นี้ เป็นกริยาที่ปรากฏตามลำดับไม่ได้ ต้องมีบทขยายตามมาเพื่อให้เนื้อความสมบูรณ์

"ที่" ที่ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" จะใช้ในลักษณะดังนี้ คือ

๒.๒.๑ "ที่" ที่นำหน้ากริยาลี หลังคำกริยา "เป็น"

๒.๒.๒ "ที่" ที่ตามหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นคำนาม

๒.๒.๓ "ที่" ที่ใช้ร่วมกับประโยคประธานเป็นนามวลีหลังคำกริยา "เป็น"

๒.๒.๑ "ที่" ที่นำหน้ากริยาลี หลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นบทขยาย

"ที่" เมื่อนำหน้ากริยาลี หลังคำกริยา "เป็น" "ที่" และกริยาลี จะทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น" และประโยคจะมีส่วนประกอบดังนี้ คือ

(นามวลี) + เป็น + ที่ + กริยาลี

คำกริยาในกริยาลีมักมีความหมายเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก นามวลีที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานจะอยู่หน้าคำกริยา "เป็น" เป็นต้นเหตุให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น หรือเป็นผู้รับความรู้สึกเช่นนั้น ในบางประโยคอาจจะมีบุพบทที่อยู่หลังกริยาลีช่วยให้ทราบว่า ผู้ใดมีความรู้สึกดังกล่าว เช่น

ข้าวที่ลูกสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ เป็นที่ชื่นชมยินดี ของพ่อแม่

"ข้าวที่ลูกสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้" เป็นต้นเหตุให้เกิดกริยา "ชื่นชมยินดี" ผู้กระทำกริยา ได้แก่ "พ่อแม่" ถ้าจะเขียนเป็นประโยคธรรมดาที่มีโครงสร้างแบบ ผู้กระทำ + กริยา + ผู้รับการกระทำ หรือเป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำ จะเขียนได้ว่า

พระยาอุปทิศอุปสาร. เรียกคำกริยาที่ต้องมีบทขยายตามมาเพื่อให้เนื้อความสมบูรณ์ ดังเช่นคำว่า "เป็น" นี้ว่า วิกตรกริยา และได้อธิบายไว้ในหนังสือ หลักภาษาไทย หน้า ๔๔. ว่า "วิกตรกริยา หมายความว่า กริยาที่มีเนื้อความอยู่ที่วิกติกราก กล่าวคือ กริยาพวกนี้ไม่มีเนื้อความในตัวองค์อาศัย เนื้อความของศัพท์วิกติกรากอื่นที่อยู่ข้างท้ายเข้าช่วยจึงจะได้ความหมาย"

พ่อแม่ชื่นชมยินดีกับชาวที่ถูกลอบข้ามหาวิทยาลัยได้

การใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" มีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และมีใช้มากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน

การใช้ ที่ นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" ในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏการใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" ส่วนในไตรภูมิพระร่วงมีการใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลีในกรณีเช่นนี้ แต่พบที่ใช้น้อยมาก

ตัวอย่าง

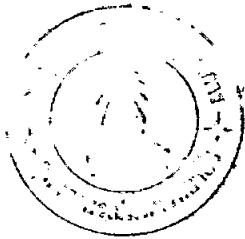
อนึ่งชื่อฉัตรปราสาท อนึ่งชื่อจุลฉัตรปราสาทคูรุงเรื่อง
แลเหลือองงามนักหนา มิได้ต้องถือคู่อองงามคิงหนิง
สถานฝูงเทพค้าย่อมไป เล่นในที่นั้นเป็นที่สนุกนี้แก่
เทพคาทั้งปวงทั้งฝูงหญิงแลฝูงชายทั้งหลายแล ฯ

[Redacted] (ไตรภูมิ น.๒๐๕)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "สนุกนี้" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น" หน่วยประธาน คือ "จุลฉัตรปราสาท" บุพบทวลี คือ "แก่เทพคาทั้งปวงทั้งฝูงหญิงแลฝูงชายทั้งหลายแล ฯ"

สมัยอยุธยา

ภาษาในสมัยอยุธยามีการใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลีไม่มากนัก ประโยคที่มีการใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลีจะไม่ปรากฏบุพบทวลีซึ่งแสดงผู้กระทำกริยา มีแต่คันเหวของกริยา แสดงโดยหน่วยประธาน หน่วยกริยาประกอบด้วย เป็น + ที่ และกริยาวลี ซึ่งประกอบด้วย คำกริยาที่เกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก

ตัวอย่าง

ราชบุตรของพระสุรเชษฐพลธรร วรธรรมราชาธิราชเจ้า
ให้ดำเนินการสลัก รอยพระบาทหิ้งคู่ของสมเด็จพระ
กวิสรวรสุคตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียบพร้อมด้วยบรม
มงคล ๑๐๘ แฉไปเต็มจักรลักษณะอันวิจิตรต่าง ๆ

เป็นที่ชื่นชอุใจยิ่งนัก

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๒๗)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ชื่นชอุใจยิ่งนัก" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

อารมณ์ทั้ง ๒ นี้ ถ้าเป็นอนิฏฐารมณ์อันชั่วอันถ่อย
อันมิถูกถึงพึงใจแลมาถูกต้องทวารทั้ง ๒ นั้นก็คือโหมนัส
เวทนาก็บังเกิด แลโหมนัสเวทนานั้น ให้คับแค้นเสียบ
แทงจิตนั้นให้ลำบาก ดูจะเป็นอันกำทราบอันชุกด้วยยาพิษ
แลมาถูกต้องเสียบแทงในหทัยวัตถุนั้น ก็เป็นอันลำบาก
ยิ่งหนักหนาก็ไหลลงไปในผัสสาหารอันถูกต้องทุกขนั้น
ก็ถึงโภยอันมิได้เป็นประโยชน์ในอิธิโลกแลปรโลกนั้น
ถ้าแลอารมณ์ทั้ง ๒ นั้นเป็นอิฏฐารมณ์อันงามอันดีเป็น
ที่ถูกเนื้อพึงใจ แลมาถูกต้องทวารทั้ง ๒ นั้น โสมนัส

เวทนาก็บังเกิด (ประชุมจดหมายเหตุ น.๘๓)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ถูกเนื้อพึงใจ" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

สมัยรัตนโกสินทร์

ข้อมูลภาษาในสมัยรัตนโกสินทร์ ระยะต้นตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการใช้ "ที่" นำ
หน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" ไม่มากนัก ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน นิยมใช้ "ที่" นำหน้ากริยาวลี หลังคำกริยา "เป็น" มาก ซึ่ง
อาจจะเนื่องจากในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาท-

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาอังกฤษเป็นอย่างมาก จึงทำให้ประโยคชนิดหน่วยประธานเป็นผู้รับการกระทำ (Passive Voice) เข้ามาปะปนใน โครงสร้างของภาษาไทยจนกลายเป็นที่นิยมใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ประโยคชนิดหน่วย- ประธานเป็นผู้รับการกระทำนี้ ถ้ากริยาของประโยคมีความหมายไปในทางไม่ดี มักใช้ "ถูก" นำหน้า เช่น เด็กถูกทำโทษ ผู้จัดการถูกทำร้าย ถ้ากริยาของประโยคมีความหมายไปใน ทางดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ากริยามีความหมายเกี่ยวกับความรู้สึก มักใช้คำ "เป็น" ที่ กริยาวลี

ตัวอย่าง

เล่าปีจึงว่า ท่านคิดหึงนี้ข้าพเจ้ามิเค็มใจ ค้วยเล่าเจียง นั้นเป็นแซ่เดียวกันแล้วก็มีใจรักใคร่นับถือเราจริง ๆ เรามามากนี้เล่าก็หวังจะตั้งตัวโดยสุจริตให้เป็นที่สรรเสริญ แรกยกมาถึงควรจะให้คนทั้งปวงเห็นน้ำใจมีความนินดีต่อ ควรหรือมีทันไรจะมาทำอันตรายแก่เล่าเจียงจะมีเป็นที่ ครหาติเตียนแก่เทวคาแลมนุษย์หรือ ซึ่งจะทำให้เสียสัจย์ นิคค้วยประเพณีนั้นทำมิได้ (สามก๊ก ล.๒ น.๕๘)

"ซึ่ง" ใช้นำหน้ากริยาวลี "สรรเสริญ" และ "ครหาติเตียน" ทำหน้าที่เป็นบท ขยายคำกริยา "เป็น"

สัมในสัมเรทธิให้เขียนเป็น สัม คังนี้จึงจะถูก เหมือนกับ คำว่า คัมภีร์ ถ้าเขียนว่า ส่าในส่าเรทธิ ก็จะไม่งาม เป็นที่รังเกียจ เหมือนจำคำที่กลางคนเขียนในคำว่า คำภีร์ นั้น ๆ (ประกาศร.๔ น.๔๑)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "รังเกียจ" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

เจ้าแผ่นดินต้องระวังเป็นที่สุดที่จะไม่ให้เป็นที่ไม่ชอบใจ
 ของคนอยากจะมีโมเตอคาร์เป็นที่สุดที่แล้ว แต่มีไม่ได้
 เพราะถ้าหากว่ามาตัวโรมันเคราะห์ร้ายมันตกใจขึ้นสักตัว
 หนึ่ง เจ้าแผ่นดินจะถูกคนไม่ชอบอย่างยิ่ง

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๔๔-๕)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ไม่ชอบใจ" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

ความรักประเภทที่ ๓ เรียกว่าความรักอย่างทาส
 เป็นความรักอย่างอุคม เป็นไปเต็มเปี่ยมในใจมุ่งตรง
 อยู่จำเพาะคนเดียวจะแยกให้คนโน้นนึกคนนี้น้อยก็
 แยกไม่ได้ บุคคลที่ตกอยู่ในความรักประเภทนี้ ก็คือ
 เป็นทาสแห่งความรักแลเป็นทาสยิ่งทาสน้ำเงิน
 เพราะเป็นทาสด้วยความเต็มใจมิได้คิดเบี่ยงบ่าย
 หากความเป็นไทยเลย ความรักชนิดนี้เกิดได้ต่อเมื่อ
 หญิงกับชายคุ้นเคยรู้จักนิสัยใจคอกันดี แลเป็นที่นิยมซึ่ง
กันและกัน เป็นความรักอย่างวิเศษ

(จดหมายจางวางทว่า น.๕๕)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "นิยมซึ่งกันและกัน" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา

"เป็น"

นัยนคาของหลอนแห่งแล้ง ไม่บ่งความรู้สึกใด ๆ ไม่ว่า
 จะเป็นการยินดียินร้าย แต่น้ำเสียงของหลอนยังคงสุภาพ
 และเรียบสนิท ไม่บ่งความทวนไหวออกมาให้รู้สึกเป็นที่
น่าสมเพช

(สกุลไทย ฉ.๑๓๔๔ น.๖๑)

"ที่" ใช้นำหน้ากริยาวลี "น่าสมเพช" ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

๒.๒.๒ "ที่" ที่ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นคำนาม

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า "ที่" ที่ เป็นคำนาม เป็นหน่วยคำอิสระ^๑ ที่มีความหมายในตัวเองสามารถปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำอื่น ที่เรียกว่า คำผสม^๒ ได้ เช่น ที่นอน ที่พัก ที่นั่ง เป็นต้น "ที่" ที่ เป็นคำนาม มีหลายความหมาย บริบท- (Context) จะช่วยกำหนดว่า "ที่" ในบริบทนั้นหมายถึงอะไร

"ที่" ที่ เป็นคำนามมีใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยในความหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ เช่น

เขาจึงเอาน้ำมาล้างตีนพระมหาสามีสุมเอาน้ำกิน
ชุกเอาคืนที่มหาสามีสรีศรัทธาราชสุพานูนี้ เขยิบที่ใด
ยอกคืนที่นั่น ชุกเอาคืนที่นั่น (หลัก ๒)

ในยกอก เขาพระสีเนรราชนั้นเป็นเมืองของพระอินทร์
โดยกว้างคมนาไว้ได้ ๘,๐๐๐,๐๐๐ วา มีปราสาท

ปราสาทแก้วเฉพาะซึ่งจอมเขาพระสีเนรราชบรรพค
และมีที่เล่นที่หัวสนุกนี้หนักหนาโสศ แต่ประตูเมืองหลวง
ฝ่ายตะวันตกกโดยไกลได้ ๘,๐๐๐,๐๐๐ วาแล ฯ

(ไตรภูมิ น.๒๐๖)

จะเห็นได้ว่า "ที่" ที่ เป็นคำนามปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำอื่นเป็นคำผสมได้ โดยมีความหมายว่า สถานที่

^๑วิจิตร ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทย : ระบบไวยากรณ์, หน้า ๘,๑๐.
อธิบายเรื่องหน่วยคำอิสระ และคำผสม ว่า "หน่วยคำอิสระหมายถึง หน่วยคำที่ปรากฏตามลำพังเป็นคำได้ เช่น ยืน เดิน เป็นต้น หน่วยคำไม่อิสระ หมายถึง หน่วยคำที่ต้องปรากฏร่วมกับหน่วยคำอื่นเท่านั้น เช่น นัก - นักเขียน นักเขียน ชาว - ชาวบ้าน เป็นต้น" และ "คำผสม หมายถึง คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระล้วน ๆ เช่น รถไฟ ฟ้าผ่าโต๊ะที่เขียนมูหรี เป็นต้น"

สมัยอยุธยา "ที่" ใช้ในความหมายเกี่ยวกับสถานที่ และตำแหน่ง หรือยศของบุคคล เช่น

ชาวมาร ไปเยี่ยมมารูป เทวคามาแก้วที่พระศรีสรรเพช
มาตุกริมมุกข้างเหนือนอกมาร แถวที่เฝ้านั้นผืนหนึ่ง
ด้วยประสมกับมารจ๋เล็กซึ่งผูกเชิงพระเมรุนั้น

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๑๐๘)

ด้วยข้าพเจ้าเป็นผู้หญิง หามิที่เห็นหน้าผู้ใดคนอื่นไม่

(แถลงงาน.ปี๓ ล.๑ น.๑๓๐)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามหมายถึง แหล่ง "ที่" ปรากฏตามลำพังได้ และปรากฏร่วมกับคำอื่นเป็นคำผสมได้

ศักราช ๘๘๗ มเสงศก พระราชโอรศทวารลาพระหนวค
แลปรคิษดารพระองค์นั้นไว้ในที่พระมหาอุปราช

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๘๖)

ครั้งนั้นปรคิษดานสมเคจหน่อพุทธางกูรเจ้าในที่อุปราช
แลให้เสด็จขึ้นไปครองเมืองพิศณุโลก

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๘๗)

ไปรกรับสั่งให้เจ้าตาไปเป็นเจ้าแผ่นดินเมืองนคร-
ศรีธรรมราช ใ้รับพระโองการ เมียรับพระเสาวณี
ให้ฝึกละครผู้หญิงเป็นเครื่องประดับมารดาเจ้าเทียบที่
กรมบริจาทักคีศรีสุคารักษ์ (ความทรงจำ น.๘)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามมีความหมายแสดงตำแหน่ง หรือยศ โดยมีชื่อของยศ หรือตำแหน่งตามมา เพื่อแสดงว่าเป็นตำแหน่งอะไร หรือยศอะไร

สมัยรัตนโกสินทร์ "ที่" ที่เป็นคำนามมีความหมายกว้างกว่าสมัยสุโขทัย และอยุธยา มีความหมาย ๓ ประการ คือ สถานที่ หรือแหล่ง ตำแหน่ง หรือยศ (เกี่ยวกับบุคคล) และ

เครื่องมือ เช่น

แท่นสมเด็จพระอรรคมเหสีเจ้าประตักนิณ ๕ รอบ
 พระองค์คือมังทอง สมเด็จพระอรรคมเหสีเจ้าถือบัวเงิน
 พระพลเทพแบกพานเข้าคอกสมโพธิพุดสพราช แล้วเสด็จ
 ขึ้นที่สนาม แล้วเสด็จที่สมโพธิเลี้ยง

(กฎ๓ ล.๑ น.๑๔๕)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามซึ่งประสมกับคำกริยาเป็น คำผสม "ที่" หมายถึง สถานที่ คำกริยาที่ตามมาจะช่วยขยายความว่า เป็นที่สำหรับทำอะไร

สมเด็จพระยาจึงปรึกษาเสนาบดีเห็นพร้อมกันแล้ว
 จึงได้นำคำปรึกษาขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาโปรด
 เกล้าโปรดกระหม่อมตั้งเงินสินเป็นที่ขุนพิสุทธสินี
 เจ้าภาชี เก็บตามลำนน้ำเจ้าพระยา

(ประกาศร.๔ น.๒๖)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามมีความหมายแสดงตำแหน่ง หรือยศ โดยมีชื่อของตำแหน่ง หรือยศตามมา เพื่อแสดงว่า เป็นตำแหน่ง หรือยศอะไร

อุปกรณ์ที่ใช้ได้ คือ ซอนไม้หรือพายไม้ พายยาง (ไม้ค้อยคี่)
 ที่ใช้ช่วยมือชนิดที่มีรูปร่างเหมือนทัพพี ที่ใช้นี้ ใช้ได้ดีที่สุด
 ทำให้ขึ้นฟูเร็ว (คู่มืออาหาร น.๔)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามมีความหมายว่า เครื่องมือ กริยาวลีที่ตามมาจะบอกความหมายว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ทำอะไร

"ที่" ที่เป็นคำนามมีใช้กันมานานแล้ว แต่ในวิทยานิพนธ์นี้มิได้ศึกษาการใช้ "ที่" ที่เป็นคำนามดังในกรณีข้างต้นโดยละเอียด เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว "ที่" ที่ผู้วิจัยจะขอเน้นอย่างละเอียด คือ "ที่" ที่เป็นคำนามที่มีโครงสร้างดังนี้

เป็น + ที่ + { กริยาวลี
ประโยคลดฐานะขยายคำนาม "ที่"

"ที่" ในโครงสร้างดังกล่าวมีความหมายว่า สถานที่ หรือ แหล่ง

การใช้ ที่ หลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นคำนาม หมายถึง สถานที่ หรือแหล่งในสมัย
ต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

"ที่" ที่เป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" หมายความว่า สถานที่ ปรากฏในโครงสร้างดังนี้ เป็น + ที่ + กริยาวลี

ตัวอย่าง

ปราบเบ็องตะวันออกรอด สระหลวง สองแคว จุมบาจาย
สคา เท้าฝั่งของเถิงเวียงจันทน์เวียงคำเป็นที่แล้ว
เบ็องหัวนอนรอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ
ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราชฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว
เบ็องตะวันตก รอดเมือง ฉอด เมือง...น หงสาวดี
สมุทรหาเป็นแดน ๐ เบ็องคีนนอน รอดเมืองแพร่ เมือง
มาน เมืองน... เมืองพลัว ฝั่งของเมืองชวาเป็น
ที่แล้ว (หลัก ๑)

ฝูงเทพยดาทั้งหลายอันเกิดในฉกามาพจรภูมิ ๖ ชั้นนั้น
ครั้งว่าจากที่อยู่แห่งตนถ้าผู้ใดแลมิได้ถึงมรรคแลผลได้
ครั้งว่าสิ้นชนมาพิธีล้างคาบได้ไปเกิดในฉกามาพจรก็มี
ล้างคาบเกิดในมนุษย์ก็มี บางคาบไปเกิดในจตุรกาย
ก็มี ล้างคาบได้ไปเกิดในรูปพรหม ๑๑ ชั้น คือว่าพรหม
ปาริฉัชชาเป็นอาทิ เบ็องบนขึ้นไปถึงอสัญญีสัตว์เป็น
ที่สุดแล (ไตรภูมิ น.๒๕๕)

แลฉัททันตสระนั้นโดยปริณิพทลมีดังกล่าวก่อนนั้นแล
เป็นที่อาบนํ้าเป็นที่เล่นแก่พระญาข้างนั้นแล ๑

(ไตรภูมิ น.๒๕๔)

"ที่" หลังคำกริยา "เป็น" ในตัวอย่างข้างต้น หมายถึง สถานที่ หรือ อาณาเขต

สมัยอยุธยา

"ที่" ซึ่งเป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" มีความหมายกว้างกว่าสมัยสุโขทัย คือ
หมายถึง สถานที่ และ แหล่ง ปรากฏในโครงสร้างดังนี้ เป็น + ที่ + กริยาวลี
ตัวอย่าง

พระยาราชภักดีมาตั้งอยู่ ณ เกาะหมากหน้าเมืองไทร
เป็นที่พึ่งพำนักแก่แขกจีนไทยลูกค้านานา ประเทศ

(แถลงงาน ปี๓ ล.๑ น.๑๒๗)

อันว่าบุคคลผู้มีปัญญาเลงเห็นซึ่งประมาทนั้นว่าเป็นที่เกิด
ไทย เลงเห็นซึ่งอันมิได้ประมาทนั้นว่าเป็นที่ปราศจาก
ไทย ครั้นเลงเห็นดังนั้นแล้ว ก็พึงเจริญพระอภิวรรณกิจ-
มรรคธรรมอันก่อประค้ำของค ๒ ประการ บุคคลผู้นั้น
ก็จะพ้นจากไทยอันตรายทั้งปวง (ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๕)

สามีของข้าพระเจ้าอสรพิษก็ขบคายน บิดมารดา แลพี่ชาย
ข้าพระเจ้าเรือนก็หักท้มคายนแล้ว ข้าพระเจ้าหาที่พึ่ง
ที่พำนักมิได้ ขอพระพุทธรเจ้าจงเป็นที่พึ่งแก่ข้าพระเจ้า
ค้ำค้ำเด็ก (ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๕)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามมีความหมายว่า แหล่ง กริยาวลีที่ตามมาจะ
บอกความหมายว่า เป็นแหล่งอะไร

ถ้าเสด็จไปแห่งใดเพลาค่ำเป็นที่มิได้แก่คนนั้น ชาวที่ส่อง

โคมตามเสด็จช่วยชาววัง

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๗)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามหมายความว่า สถานที่ โดยมีกริยาวลีตามมา
ขยายความหมายว่า เป็นที่อะไร

สมัยรัตนโกสินทร์

ข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" ที่เป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" เป็น-
จำนวนมาก โดยเฉพาะตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึง
ปัจจุบัน ลักษณะการใช้ "ที่" หลังคำกริยา "เป็น" ในสมัยรัตนโกสินทร์แบ่งได้เป็น ๒
ระยะ คือ

ระยะแรก ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึงพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว "ที่" ปรากฏในโครงสร้าง เป็น + ที่ + กริยาวลี

ระยะที่สอง ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน
"ที่" ปรากฏในโครงสร้าง เป็น + ที่ (กริยาวลี) ประโยคลดฐานะ (ปรากฏบทประพันธ์)

ตัวอย่าง

เอาถ้อยคำคึงทุเลาะ เป็นที่จะอุกหนุนเพิ่มเติมส่วนวน
ควนจะชักจะลึบนั้นเป็นเปลือก (กฎ๓ ส.๑ น.๖๔)

อนึ่งเมื่อแรกจะโค่นสร้างถางพงลงนั้น ให้บอกกับยูสุสำเร็จ
ราชการ เมืองแลกรมการให้รู้มีบาฐชีไว้ให้แน่นอน อย่า
ให้เป็นที่วิวาทห่มเถียงกับเสนาข้าหลวงแลกำนันไป

ในภายหน้า (ประกาศร.๔ น.๓๐)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" หมายถึง แหล่ง โดยมี
กริยาวลีตามมาขยายความหมายว่า เป็นที่ทำอะไร

เพราะฉะนั้นบัดนี้ทรงพระราชนิพนธ์คำวิจะบำบักโทษต่าง ๆ
ตั้งว่ามาแล้วนี้ทุกประการ จึงโปรดให้ตั้งการตีพิมพ์
หนังสืออย่างหนึ่ง มีชื่อโดยภาษาสันสกฤตว่า หนังสือ

ราชกิจจานุเบกษา แปลว่าหนังสือเป็นที่เพ่งดูราชกิจ

(ประกาศร.๔ น.๓)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" หมายถึง แหล่ง โดยมีกริยาวลีตามมาขยายความหมายว่า เป็นที่ทำอะไร

ส่วนชื่อเคราที่ปรีนซัน ก็คือชื่อเด็กซานครา
ท่านพอว่าจะไปนอเล็กซานคราหรือเกรคอฟนอร์เว
ไม่เข้าที่จึงได้เปลี่ยนเป็นออลาฟเพราะกงออลาฟ
ที่ภายหลังยกขึ้นเป็น เซนต์ สำหรับเมืองนี้ที่ได้เป็น
เจ้าของชื่อของครา เป็นคนที่นับถือมาก ถูกใจคน
ชาวนอร์วีเจียนจึงเป็นเครื่องที่สำหรับได้ใช้ เลยพูด
เล่นถ้าหากว่าสปีซห่มคเครื่องเข้าอ้างชื่อลูกเท่านั้น
ก็พอ ได้เอาไปใช้ในสปีซย่อย ๆ สังเกตดูเป็นที่คน
นิยมนับถือมาก ความจริงก็น่านิยมด้วย

(ไกลบ้าน ด.๒ น.๕๐-๕๑)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นเป็นคำนามหลังคำกริยา "เป็น" หมายถึง แหล่ง โดยมี
ประโยคลดฐานะตามมาขยายความหมายว่า เป็นที่อะไร

๒.๒.๓ "ที่" ที่ใช้ร่วมกับประโยคลดฐานะเป็นนามวลีหลังคำกริยา "เป็น"

ได้เคยอธิบายไว้แล้วในเรื่องของ "ที่" ที่นำหน้าประโยคลดฐานะว่า "ที่" และ
ประโยคที่ลดฐานะทำหน้าที่เป็น หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง แต่เมื่อ "ที่" นำหน้าประโยค
ลดฐานะลงเป็นนามวลีหลังคำกริยา "เป็น" แล้ว "ที่" และประโยคซึ่งลดฐานะเป็นนามวลี
จะทำหน้าที่เป็นบทขยาย ขยายคำกริยา "เป็น" ให้ได้ความครบถ้วน โดยมีลักษณะโครงสร้าง
สร้างดังนี้ คือ

เป็น + ที่ + ประโยคลดฐานะ + คำเชื่อม "ว่า" + ประโยคลดฐานะ

ประโยคใหญ่ประกอบด้วย ประโยคลดฐานะ ๒ ประโยค เชื่อมกันด้วยคำเชื่อม

"ว่า" ข้อความหลักของประโยค คือ ประโยคลดฐานะที่ ๑ ซึ่งประกอบด้วย คำกริยา "เป็น" และบทขยายคำกริยา "เป็น" บทขยายคำกริยา "เป็น" ประกอบด้วย "ที่" และประโยคลดฐานะลงเป็นนามวลี

การใช้ ที่ ร่วมกับประโยคลดฐานะเป็นนามวลีหลังคำกริยา "เป็น" ในสมัยต่าง ๆ

"ที่" ที่นำหน้าประโยคซึ่งลดฐานะเป็นนามวลีหลังคำกริยา "เป็น" ไม่มีใช้ในข้อมูลสมัยสุโขทัย อยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น "ที่" เริ่มมีใช้ในลักษณะดังกล่าวตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีใช้มากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และปัจจุบัน

ตัวอย่าง

แต่ที่นอกกอไผ่เริ่มน้ำออกไปเป็นที่นาอุดมดีทั้งสองฝั่ง
เจ้านครเมืองน่านได้ตามขึ้นไปรับที่นั่นด้วย เพราะ
เป็นที่ต่อแดนแจกเสมาเด็กแล้วลงเรือกลไฟเล็กล่อง
กลับลงมาได้เห็นเรือซึ่งพวกพ่อค้าทำอิฐพร้อมใจกันตั้งไว้
เป็นหลายแห่ง ด้วยสายน้ำแห่งเหนือหากทำอิฐ กลัวจะ
เป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินสมบัติ แต่กินไว้ไม่อยู่ เป็นที่น่ากลัว
ว่าหากทำอิฐนั้นนานไปจะถูกน้ำกัด

(พระบรมราชาธิบายร.๕ น.๕)

ด้วยเหตุนี้ข้าทูลเกล้าฯ ถวายรายงานของเจ้า กุมนันท์หมื่น
ชั้นทุกเดือน ถ้าปล่อยตามใจเจ้าไม่ช้าเจ้าคงจ่ายเงิน
เกือบ ๆ เท่ากรมเก็บกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
แปลกกันแต่กรมเก็บลงบาญชีจ่ายตามคำสั่งกรมสาร-
บาญชี แต่เจ้าคงจะลงขายตามคำสั่งของตัวเองทั้งนั้น
ส่วนเงินจำเพาะส่วนค่าเล่าเรียนของเจ้านั้น ก็ดู
เสมอ ๆ ข้าอยู่ จึงเป็นที่เห็นได้ว่า ในเรื่องเรียน

วิชาเจ้าไม่ได้จำเรื่องขึ้นเลย แต่ความรู้ในทางสุรุษสุวราย
ของเจ้าเคิบโตขึ้นเร็วนัก (จดหมายจากวางทระ น.๒๕-๒๖)

ยอมเป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีแล้วว่า การเขียนหนังสือ
ให้เด็กอ่าน ซึ่งนับเป็น "หนังสือสำหรับเด็ก" อย่างแท้
จริงนั้นแล้วกว่าถึงกว่าเขียนหนังสือให้ผู้ใหญ่อ่านเป็นไหน ๆ
(สกุลไทย ฉ.๑๓๒๗ น.๕๓)

เป็นที่น่าสังเกตว่า อีตอนที่พลเอกเกรียงศักดิ์ยังมีอำนาจ
วาสนาอยู่ บรรดาพรรคกระจอกงอแงทั้งหลายที่
สนับสนุนรัฐบาลเกรียงศักดิ์ ๒-๓ อยู่ ก็พยายามรวมเป็น
พรรคเดียว แต่ก็ไม่สำเร็จ (ไทยรัฐ ๒๕ ก.ค.๒๓ น.๓)

ปัจจุบัน เป็น . ที่ ซึ่งนำหน้าประโยคประธานเป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น" นิยมใช้มากจนคล้ายกับเป็นส่วนเฉพาะ นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว
ยังมีตัวอย่างอีกมาก เช่น เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า เป็นที่แน่นอนว่า เป็นที่ตกลงกันว่า
เป็นที่รู้กันนับ ๆ ว่า เป็นที่น่าเสียดายว่า เป็นต้น

๒๖๓ "ที่" ที่เป็นคำบุพบท

คำบุพบท คือ คำที่ปรากฏในกรอบประโยค ๕ ตำแหน่งนี้ได้ คือ

นาม	ช่วยหน้ากริยา	กริยาอาการ	_____	นาม
-----	---------------	------------	-------	-----

คำว่า "ที่" ปรากฏในช่องว่างในกรอบประโยคทดสอบดังกล่าว ได้จึงถือว่าเป็น
คำบุพบท เช่น

พ่อทำงานที่บริษัทนิรมิตสากล

ประโยคนี้มี ๔ คำหนึ่ง "พ่อ" อยู่ในตำแหน่งนามต้นประโยค "ทำงาน" อยู่ในตำแหน่งกริยา "บริษัทนิรมิตสากล" อยู่ในตำแหน่งนามท้ายประโยค และ "ที่" อยู่ในตำแหน่งระหว่างกริยา กับนามท้ายประโยค

"ที่" ที่เป็นคำบุพบทจะให้ความหมายที่เกี่ยวกับ การบ่งชี้ อาจจะปรากฏหน้าคำนาม หรือนามวลี หรือประโยคลดฐานะเป็นนามวลีได้ โดยที่อาจจะปรากฏคำสั่งหรือปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่น ๆ ก็ได้

"ที่" ที่เป็นคำบุพบทที่มีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นคำที่เป็นที่รู้จัก และใช้กันมากในปัจจุบัน

การใช้ ที่ เป็นคำบุพบทในสมัยต่าง ๆ

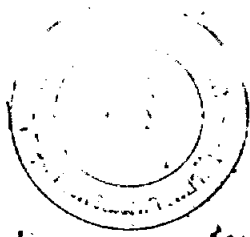
สมัยสุโขทัย

ในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วงมีการใช้ "ที่" ที่เป็นคำบุพบทหน้าหน้าคำนาม และนามวลี "ที่" ให้ความหมายบ่งชี้สถานที่ ตัวอย่าง

ในเมืองบางพานเหนือจอมเขนางทองอันหนึ่งประคิษฐาน
ไว้เหนือจอมเขาที่ปากพระบาง * จารึกก็ยงไว้ด้วยทุกแห่ง ฯ
(หลัก ๓)

เขาคงอยู่ในใบบัวเหล็กแดงนั้นช้านานแล้ว จึงตรลอคคกลงไป
ในน้ำ ๆ นั้นเค็มนักหนาแล แสบเนื้อแสบตัวเขาสาหัสคังปลา
อันคนคีที่ขมบกนั้น (ไตรภูมิ น.๒๒)

* คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑), หน้า ๙๓. อธิบายว่า เขาที่ปากพระบาง ทุกวันนี้เรียกว่าเขากบ เมืองนครสวรรค์ รอยพระบาทยังอยู่บนเขานั้น แต่คัวหนังสือข้าพเจ้าอ่านไม่ได้

เทพยคาทั้งหลายอยู่ในนครกาถึงนั้นยอมไคยในเสียงข้างแก้ว
แลราชรถแก้วอันมีอันคังไฟ เพราะเหตุที่ใจนักหนาที่ในท่าม
กลางนคร ไทรตรีงนั้น มีโพชนคปราสาทโดยสูงไค้
๒๕,๖๐๐,๐๐๐ วา (ไตรภูมิ น.๒๐๑)

เทพยคา ลางจำพวกถือธงเทียรยอมเงินทองแลออกจากเมือง
ที่จอมเขาคุณธรมัน ค่ายฝูงเทพยคาทั้งหลายจึงขึ้นเขานั้นไปถึง
กำแพงจักรวาลเบื้องบูรพทิศแล (ไตรภูมิ น.๒๑๑)

จะเห็นไค้ว่า "ที่" ที่เป็นคำบุพบทที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยจะปรากฏ
ตามลำพัง ไม่ปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่น แต่ในไตรภูมิพระร่วง "ที่" จะปรากฏตามลำพัง
หรือปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่นเป็นต้นว่า ที่ในท่ามกลาง เพื่อช่วยบ่งชี้สถานที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สมัยอยุธยา

ในข้อมูลสมัยอยุธยามีการใช้ "ที่" เป็นคำบุพบทหน้าคำนาม หรือนามวลี ที่ให้ความ
หมายเกี่ยวกับสถานที่ เช่นเกี่ยวกับสมัยสุโขทัย

ตัวอย่าง

และใช้ไบนั้นเมื่อลมก็ไปทิศตะวันออกเฉียงเหนือบ้าง เียงไค้บ้าง
ครัน ๗ วันจันทร์เดือน ๓ ขึ้นค่ำหนึ่งถึงที่ตรงเกาะไผ่เกาะครน
ยังประมาณ ๒๐๐ เส้นจะถึงเกาะมัน (ประชุมจดหมายเหตุ น.๖๒)

เขนตราไทม์รติงมารับ พระอนุบาลี ๑ พระอริยมุนี ๑ พระสงฆ์
อันคับ ๑๐ รูป รวม ๑๒ รูป แลราชทูต อุตทูต ตรีทูต ไปดูสวน
เขนตราเอารถมารับที่ในกำแพงเมืองนั้น (ประชุมจดหมายเหตุ น.๖๒)

ที่ข้าพเจ้าข้าหลวงอยู่ในห้อง ๑ แลห้องกลางนั้นอยู่กลางสวน
แต่ที่พระสงฆ์ผู้นั้นในสวน วอระนาโคนให้อยู่ที่คอก ๓ คอก
ไกลคอกที่จะรับพระราชสาสน์ประมาณ ๑๕ เส้น

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๖๔)

"ที่" ในตัวอย่างข้างต้นปรากฏหน้าคำนาม หรือนามวลีที่เกี่ยวกับสถานที่ โดย "ที่" จะปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่นก็ได้ เช่น ที่ตรง ที่ใน เมื่อปรากฏร่วมกับคำบุพบทอื่นจะบ่งชี้สถานที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์ "ที่" ที่เป็นคำบุพบทนี้ใช้บอกสถานที่เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา เช่น

พ่อทำงานที่บริษัทนิรมิตสากล

"ที่" เป็นคำบุพบทหน้าคำนาม "บริษัทนิรมิตสากล" ทำหน้าที่ร่วมกับคำนามเป็นสถานาวลี

นอกจากนี้ "ที่" อาจใช้หน้าหน้านามวลี หรือประโยคซึ่งลดฐานะเป็นนามวลีได้ โดยตามหลังคำว่า "อยู่" แสดงเงื่อนไขของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

๑. พ่อจะทำงานนี้หรือไม่ขึ้นอยู่กับที่ความพอใจของท่าน

๒. พ่อจะทำงานนี้หรือไม่ขึ้นอยู่กับที่ท่านพอใจหรือเปล่า

ในประโยคที่ ๑ และ ๒ "ที่" เป็นคำบุพบทตามหลังคำกริยา "อยู่" "อยู่ที่" ใน ๒ ประโยคนี้แสดงเงื่อนไขการกระทำของพ่อ

ตัวอย่าง

ตำราวจในมหาดไทยระลาโหม พระสุริศวคิตำรวจใหญ่วัง

๖ คนนี้เคิรหน้าราชกุล ผู้ซึ่งข้างชนชี่มาคลีเข้ามาถววยบังคม

ที่ระแทะหมื่นจ่าวัง

(กฎ ๓ ล.๑ น.๑๓๖)

กลับจากที่คูท่าเนย ผ่านบ้านคนซึ่งอยู่ในที่นั้นเป็นหมู่ใหญ่

ตลอดถนนมีร้านขายของ แล้วจึงกลับไปที่เรือนหยุดพัก

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๒๓)

"ที่" ในตัวอย่างทั้ง ๒ เป็นคำบุพบทนำหน้าคำนามเกี่ยวกับสถานที่
 ฉะนั้น การฝึกที่สำคัญของลูกเสือชาวบ้าน ก็ได้ผลอยู่ที่
ได้เห็นว่าคุณคนอยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องช่วยกัน ถ้าพวกเรา
 อยากจะอยู่เย็นเป็นสุขทุกคน พวกเราก็จะต้องเห็นว่าต้อง
 ช่วยกัน (พระบรมราโชวาท.๕ น.๓)

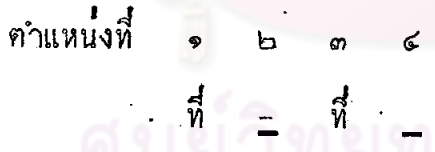
"ที่" เป็นคำบุพบทตามหลังคำกริยา "อยู่" โดย "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะ
 เป็นนามวลี "ได้เห็นว่าคุณคนอยู่คนเดียวไม่ได้" แสดงเงื่อนไขของการกระทำ

๒.๔ "ที่" ที่ปรากฏในคำซ้อน

คำซ้อน คือ

คำเต็มสองคำซึ่งต่างเสียงแต่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มาควบให้ซ้อนกัน
 เช่น รักใคร่ หยาบคาย . . . คำควบคู่เหล่านี้แต่ละคู่เป็นคำไทยเดิม มีความหมาย
 เหมือนหรือละม้ายคล้ายกัน ที่นำเอามาควบเข้าคู่กัน ส่วนใหญ่เพื่อไขความในอีกคำหนึ่ง
 ให้ชัดขึ้น . . . ต่อมาเมื่อภาษาไทยได้คำต่างประเทศมาใช้ . . . จึงนำเอาคำ
 ไทยมาซ้อนเพื่อขยายความหมายให้เข้าใจ

"ที่" จะปรากฏในคำซ้อนในลักษณะโครงสร้างดังนี้ คือ

คำซ้อนจะเป็น ๒ คู่ โดยคำในตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๓ เป็นคำเดียวกัน ส่วน
 คำที่ ๒ และที่ ๔ เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันใช้ซ้อนกันอยู่ คำที่ ๒ และที่ ๔ อาจ
 เป็นคำนาม หรือคำกริยา ก็ได้

คำซ้อนที่มีคำว่า "ที่" อยู่ในตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๓ เป็นการซ้อนเพื่อความหมาย

---

๑ เสฐียรโกเศศ, นิรุกติศาสตร์ (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๕),
 หน้า ๒๗๙-๒๘๐.

คือ ความหมายจะเกินที่คำข้างหน้า ๒ คำ หรือคำข้างหลัง ๒ คำ คำที่เหลืออยู่จะเป็นคำที่
ช่วยแสดงความหมายของคำหลักให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น "ที่ล้มที่ตาย" คำหลักอยู่ที่ "ที่ตาย"
ส่วน "ที่ล้ม" นั้น เป็นคำที่ช่วยแสดงความหมาย "ที่ตาย" ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำช่อนที่มีคำ "ที่" อยู่ในตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๓ นี้ อาจจะทำหน้าที่เป็นคำนาม
คำกริยา และคำขยายได้

การใช้ ที่ ในคำช่อนในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยมีการใช้ "ที่" ในคำช่อนทั้งในศิลาจารึก และในไตรภูมิพระ
ร่วง ในศิลาจารึก คำช่อนที่มีคำว่า "ที่" มักทำหน้าที่เป็นคำนาม ส่วนในไตรภูมิพระร่วง
มักใช้เป็นคำขยายนาม

ตัวอย่าง

* ชื่อ ๑ ผู้โคผิคว่าง.งร่วม ๒ เท้าโคก็ตี บ่หอน ๓
ฆ่าพัน..สักคาบ ๔ ชื่อโคช้าเล็ก ๕ ช้าเสีย หัวพุ่ง
หัวรบก็ตี บ่ฆ่าบ่ตี ย่อมเอามาเลี้ยงมาขุน บ่ให้เถิง
ที่นิบที่หาย ชื่อโคฝูงเยี้ยคคเยี้ยคู้ ๖ แก่คน โคฝูง
ใส่..นในปลา ยาใช้ข้าวให้กิน และจักให้เถิง
ที่ล้มที่ตายตั้งอันก็ตี บ่หอนฆ่าหอนตีสักคาบ (หลัก ๕)

* คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี,
มนตรี, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, หน้า ๕๕. อธิบายว่า ๑. ชื่อ แปลว่า แม้ว่า หากว่า
๒. ราม คือขนาดกลาง ไม่ใหญ่นัก ไม่เล็กนัก ๓. บ่หอน แปลว่า ไม่เคย
๔. สักคาบ แปลว่า สักครั้ง สักหน ๕. ช้าเล็ก แปลว่า ช้าคึก ๖. เยี้ยคคเยี้ยคู้ แปล
ว่า ไม่ชื่อสัตย์ กระทำคู้

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่ฉิบหาย" และ "ที่ล้มที่ตาย" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" แทรกระหว่างคำว่า "ฉิบหาย" และ "ล้มตาย" ความหมายหลักจะอยู่ที่คำว่า "ที่หาย" และ "ที่ตาย" ตามลำดับ

สัตว์อันเกิดในรกภูมินั้น เป็นค้ำยอุปปาติกโยนิ ภูตเป็นรูปได้ ๒๔ คาม สิ้นคาวเคี้ยว รูป ๒๔ นั้นคืออันใดบ้าง คือ . . . . . ปริเฉทรูปนั้น คือรูปที่ค่อที่ติดกัน ๖ กาย-วิญญูติรูปนั้น คือรูปอันรู้แต่คน ๆ (ไตรภูมิ น.๕-๑๐)

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่ค่อที่ติด" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" แทรกระหว่างคำว่า "ค่อติด" ความหมายหลักจะอยู่ที่คำว่า "ที่ติด"

เมื่อกุมารอยู่ในท้องแม่นั้นลำบากนักหนา ฟิงเกลียด ฟิงหน่ายพันประมาณนักก็ขึ้นแลเหม็นกลิ่นคืดแลเอียนอันได้ ๔๐ ครอกซึ่งอยู่ในท้องแม่เป็นที่เหม็นแลที่ออกลูกออกเท่าที่เข่าที่ตายที่เร็ว ๑ ฟุงคืดแลเอียนทั้งหลายนั้นคนกันอยู่ในท้องแม่ (ไตรภูมิ น.๓๓-๓๔)

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่เข่าที่ตาย" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" แทรกระหว่างคำว่า "เข่าตาย" ความหมายหลักจะอยู่ที่คำว่า "ที่ตาย"

สมัยอยุธยา

"ที่" ที่ปรากฏในคำซ้อนมีใช้น้อยมาก พบเพียงข้อมูลเดียว โดย "ที่" ปรากฏในคำซ้อนที่ทำหน้าที่เป็นคำนาม คือ

ข้าพเจ้าผู้เป็นลูกหลานทั้งนี้ ก็จะได้เป็นที่พึ่งที่บุญสืบไป

(แถลงงาน ปี๓๓๑.๑ น.๑๓๓)

๑พระญาติไทย, ไตรภูมิพระร่วง (พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๓๔. อธิบายว่า "ที่เร็ว ลาวว่าที่แหว่ ว่าป่าช้า"

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่พึ่งที่ยึด" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" แทรกระหว่าง คำ "พึ่งยึด" ความหมายหลักจะอยู่ที่คำ "ที่พึ่ง"

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์ไม่พบ "ที่" ในคำซ้อนมากนัก คำซ้อนที่ปรากฏจะทำหน้าที่เป็นคำนาม หรือคำขยายกริยา

ตัวอย่าง

ถ้าแลผู้ให้การนั้นคิดใจว่าผิดที่บ้านที่แขวงว่าสูงค่าอายุศม์ ว่าหากักหมายมิได้เป็นประการใด ๆ ก็คืออย่าให้พึ่ง

(กฎ๓ ล.๒ น.๕)

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่บ้านที่แขวง" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" แทรก ระหว่างคำ "บ้านแขวง"

เจ้าแผ่นดินต้องระวังเป็นที่สุดที่จะไม่ให้เป็นที่ไม่ชอบใจ ของคน อยากรจะมีมือเดอकार เป็นที่สุดที่แล้ว แต่มีไม่ได้ เพระจะถ้าหากว่ามาตัวโรมันเคราะห์ร้ายมันตกใจขึ้น สักตัวหนึ่ง เจ้าแผ่นดินจะถูกคนไม่ชอบอย่างยิ่ง

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๔๔-๔๕)

"ที่" ปรากฏในคำซ้อน "ที่สุดที่แล้ว" ซึ่งเกิดจากการนำคำว่า "ที่" นำหน้าคำว่า "สุด" แล้วเติม "ที่แล้ว" เข้าข้างท้าย

จากตัวอย่างข้างต้น "ที่" ที่ปรากฏในคำซ้อนจะเป็นคำได้หลายชนิด คือ

- ก. "ที่" เป็นคำนาม โดยมีคำกริยาปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔ ได้แก่ ที่ฉิบที่หาย ที่ล้มที่ตาย ที่พึ่งที่ยึด ที่เฒ่าที่ควาย
- ข. "ที่" เป็นคำบุพบท โดยมีคำนามบอกสถานที่อยู่ในตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔ ได้แก่ ที่บ้านที่แขวง

ค. "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะเป็นส่วนประกอบของนามวลี โดยมีคำกริยา
อยู่ในตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔ ได้แก่ รูปที่ค่อที่ตติ

๒.๕ "ที่" ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

คำว่า "จะ" เป็นคำช่วยหน้ากริยา ทดสอบได้จากกรอบประโยคทดสอบ °

๑.	นาม	—	กริยาอาการ		
๒.	นาม	—	กริยาอาการ	นาม	
๓.	นาม	—	กริยาทวิกรรม	นาม	นาม

"จะ" จะปรากฏแทนที่คำว่า "กำลัง" ในตำแหน่งช่องว่างในกรอบประโยค
ทดสอบได้ เช่น

๑. ก. ฝน กำลัง ตก

ข. ฝน จะ ตก

๒. ก. แม่ กำลัง ซื่อ กับข้าว

ข. แม่ จะ ซื่อ กับข้าว

๓. ก. พ่อ กำลัง ให้ เงิน น้อง

ข. พ่อ จะ ให้ เงิน น้อง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ที่" ที่กล่าวถึงในกรณีนี้^๑ เป็นคำที่ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" ในลักษณะดังนี้ คือ

๑. ที่ + จะ + กริยาวลี
๒. คำช่วยหน้ากริยา (ยกเว้นคำว่า "จะ") + ที่ + จะ + กริยาวลี
๓. คำบุพบท + ที่ + จะ + กริยาวลี

"ที่" ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" จะทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของคำช่วยหน้ากริยา ร่วมกับคำว่า "จะ" ค้ำย "ที่" ในกรณีนี้อาจมีคำช่วยหน้ากริยาอื่นมาข้างหน้า คำช่วยหน้ากริยาที่มีอยู่หน้า "ที่จะ" ได้แก่ "ควร" "น่า" "ค่อนข้าง" "อยาก" ในบางกรณี "ที่จะ" ก็ปรากฏหลังคำบุพบท "เพื่อ"

^๑"ที่" จะปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" ได้ ในอีกกรณีหนึ่ง คือ "ที่" ที่นำหน้าประโยคลดฐานะที่ไม่ปรากฏบทประธาน กริยาวลีนำหน้าด้วยคำ "จะ" "ที่" และประโยคลดฐานะ (ไม่ปรากฏบทประธาน) ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของนามวลี หรือเป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ที่" และ "จะ" ที่ใช้ในลักษณะนี้พบใช้มากในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะสมัยนี้นิยมใช้คำว่า "ที่" มากกว่า "ซึ่ง" และ "อัน" เช่น

๑. พ่อพาไปดูบ้านที่จะซื้อ
๒. พวกเราคืใจที่จะได้บ้านใหม่
๓. พวกเราควรที่จะไปดูบ้านใหม่

ประโยคที่ ๑ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะ (ไม่ปรากฏบทประธาน) "จะซื้อ" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของนามวลี

ประโยคที่ ๒ "ที่" นำหน้าประโยคลดฐานะ (ไม่ปรากฏบทประธาน) "จะได้บ้านใหม่" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี

ประโยคที่ ๓ "ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" นำหน้ากริยาวลี "ไปดู" โดยอยู่หลังคำช่วยหน้ากริยา "ควร"

"ที่" และ "ที่จะ" ซึ่งใช้เป็นคำช่วยหน้ากริยานี้ ถึงแม้จะไม่ปรากฏความหมายก็ไม่ผิดไป เช่น

- ๑. เธอควรที่จะไปโรงเรียนวันเสาร์นี้
- ๒. เธอควรจะไปโรงเรียนวันเสาร์นี้
- ๓. เธอควรไปโรงเรียนวันเสาร์นี้

ในประโยคที่ ๑ "ที่จะ" ปรากฏหลังคำช่วยหน้ากริยา "ควร" โดยมี "ไป" เป็นหน่วยแก่นของกริยาวลี ประโยคที่ ๒ ไม่ปรากฏคำว่า "ที่" และประโยคที่ ๓ ไม่ปรากฏคำว่า "ที่จะ" ความหมายของทั้ง ๓ ประโยคไม่ต่างกัน *

การใช้ "ที่" ร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำช่วยหน้ากริยา ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลีนี้ไม่มีในข้อมูลในสมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา ^๒

สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" ในกรณีเช่นนี้ โดยนิยมใช้ร่วมกับคำช่วยหน้ากริยา "ควร" หรือคำบุพบท "เพื่อ" ดังได้กล่าวไว้ในตอนต้น

ตัวอย่าง

๑๕ มาตรการหนึ่ง ทรัพย์สินของแลหาชทา ^{นี้} _{ษา} } ช่างม้าโคกระบือ
 หายได้ตัวคืนมา ถ้าแลเจ้าทรัพย์สินจะทวความแก่ผู้จักควรให้ว่าแต่ใน
 ๑๕ วัน) พันกว่านั้นไซ้มีควรที่จะว่าความแก่ผู้ล็กนั้นเลยเพราะเหตุ
 เคือน ๑)
 หมิได้เอามาว่ากฎหมายแต่แรกได้มานั้น (กฎ๓ ล.๒ น.๓๕)

* มีผู้เห็นว่าเมื่อใช้ "ที่จะ" หลังคำช่วยหน้ากริยา จะช่วยเน้นความหมายของของคำช่วยหน้ากริยานั้น

^๒ปรีชา ช่างขวัญยืน, "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา", หน้า ๑๗๘. อธิบายว่า "ที่จะ" เป็นคำเชื่อมกริยา ในสมัยอยุธยานิยมใช้คำว่า "เพื่อจะ" ไม่ใช่ ที่จะ เช่น อันว่าบุคคลผู้อื่นมิอาจเพื่อจะเป็นที่พึ่งแก่ท่านได้

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำช่วยหน้ากริยา "ควร" เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "มีควรที่จะว่าความ"

เที่ยวสงจึงว่า ตัวข้าพเจ้านี้มีความปรารถนาจะหา
มูลนายที่คือน้ำใจอารีรอบคอบก็ไต่เหมือนใจ ถึงมาคร
ว่ารู้สิ่งใดเป็นการลับก็มีควรที่จะอ่าว จ่าจะบอกให้สิ้น

(สามก๊ก ล.๒ น.๔๗)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำช่วยหน้ากริยา "ควร" เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "มีควรที่จะอ่าว"

พลุมิไต่เป็นสินค้าออกไปนอกพระราชอาณาเขตเลย
ไม่ควรที่จะก่อเหตุให้พลูแพงไปกว่าแต่ก่อน

(ประกาศร.๔ น.๔๗)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำช่วยหน้ากริยา "ควร" เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ไม่ควรที่จะก่อ"

การเชื่อเชิญจะเชิญน้อยไม่ได้ จ่าจะต้องมากเสมอ
เชิญคนนี้แล้วต้องเชิญคนนั้นด้วย เจ้าแผ่นดินต้อง
ระวังเป็นที่สุดที่จะไม่ให้เป็นที่ไม่ชอบใจของคน

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๔๘)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ที่จะไม่ให้เป็น"

โลกไม่ได้มีเราสองคนที่จะเป็นเพื่อนกัน แต่มีคนอื่นนับร้อย
นับพันที่เราจะต้องติดต่อกับเพื่อนกับเขา ความอดทน
และจิตใจที่มั่นคงเท่านั้นที่จะช่วยให้นายอยู่รอด

(บุลากร ล.๑ น.๓๐๒)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ที่จะช่วยให้อยู่รอด"

โรงเรียนนี้ได้ตั้งหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรอยู่ตลอดเวลา หากครูอาจารย์ หาเครื่องอุปกรณ์มาสำหรับให้นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ได้มีโอกาสที่จะใส่ความรู้ในตัวเอง และสร้างกำลังของการบังคับตัวให้แน่นแฟ้นเพื่อที่จะให้เป็นผู้เป็นคน (พระบรมราชาโชวาท. ๕ น.๓๑)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำบุพบท "เพื่อ" "ที่จะ" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ที่จะให้เป็น..."

เพื่อที่จะกำจัดคำว่า "ผิดประเวณี" ที่ทำร้ายจิตใจฉันอย่างทารุณ ฉันจึงพุ่งความนึกคิดให้ไปรวมอยู่ที่การรำลึกถึงความหลังอันเกี่ยวพันกับเฟรเดริกเสีย (สกุลไทย น.๑๓๒๖; น.๒๑)

"ที่" ปรากฏร่วมกับคำว่า "จะ" หลังคำบุพบท "เพื่อ" "ที่จะ" ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของกริยาวลี "ที่จะกำจัด"

๒.๖ "ที่" ที่นำหน้าหัวข้อ (Topic) ของประโยค

หัวข้อ (Topic) ของประโยค คือ วลี หรือประโยค ที่ผู้พูดต้องการเน้น จะอยู่หน้าประโยค และอาจจะเป็นส่วนประกอบของประโยคที่ตามมาหรือไม่ก็ได้

หัวข้อที่มีคำว่า "ที่" นำหน้ามีฐานะเป็นประโยค ซึ่งอาจจะปรากฏบทประธานหรือไม่ปรากฏก็ได้ ประโยคหลังคำว่า "ที่" ไม่ได้เป็นส่วนประกอบของประโยคที่ตามมา ประโยคที่ตามมาจะทำหน้าที่เป็นบทขยายประโยคหลังคำว่า "ที่" โดยอาจจะมีคำเชื่อม "เพราะ" "ก็" "ก็เพราะ" หรือ "ก็เพื่อ" เป็นคำเชื่อมประโยค

"ที่" จะใช้นำหน้าหัวข้อ ซึ่งผู้พูดคาดว่าผู้ฟังรู้แล้ว หัวข้อของประโยคมักจะลงท้ายด้วยคำว่า "นี้" หรือ "นั้น" ลักษณะนี้จะตรงกับการใช้ "ซึ่ง" และ "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยค ความแตกต่างจะอยู่ที่ "ที่" ใช้นำหน้าหัวข้อที่เป็นประโยค ที่เป็นที่รู้จักแล้ว โดยมีประโยคที่ตามมาเป็นบทขยายบอกเหตุผล และมักใช้ในภาษาร้อยแก้วชนิดบรรยาย-หรืออธิบายทั่ว ๆ ไป มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่มีใช้มากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน ส่วน "ซึ่ง" มักใช้ในภาษาร้อยแก้ว ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ "อัน" มีใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน แต่มักใช้ในภาษาร้อยแก้วชนิดพรรณนา หรือในภาษาที่ต้องการความสละสลวย

การใช้ ที่ นำหน้าหัวข้อของประโยคในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏการใช้ "ที่" นำหน้าหัวข้อของประโยค

สมัยอยุธยา

ในข้อมูลสมัยอยุธยามีการใช้ "ที่" นำหน้าหัวข้อของประโยคเพียงแห่งเดียว "ที่" สะกดว่า "ที่อ" และปรากฏหลังคำว่า "แล"

แลคนแห่แลเจ้หามพญาภูมาคันนน้อยมีกรับการ จึ่ง ๆ

หวัง ๆ สังกวาให้วานเอาลอมพระราชวัง ๖๐ คน

แบ่งให้จาง } ๖๐ คน แลที่อจ
 พระอพิรม ๓๐
 พระราชีบาร ๓๐

ตั้งเครื่อง ณ พระที่นั่งจักระหวัดนั้น ๆ กให้ตั้งการ

ตามสมควรเทีษ (ประชุมจดหมายเหตุ น.๑๐๗)

"ที่อ" ใช้นำหน้าประโยค "จตั้งเครื่อง ณ พระที่นั่งจักระหวัดนั้น ๆ" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "กให้ตั้งการตามสมควรเทีษ" เป็นบทขยาย

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "ที่" นำหน้าหัวข้อ ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่ปรากฏการใช้ ตัวอย่าง

เด็กเหล่านี้รู้จักพ่อมาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้ว เคยเล่นกัน
แต่ครั้งก่อนแต่จำไม่ได้ ที่ คุณเร็ว เพราะเคยไต่ยีน
พ่อแกออกชื่ออยู่เสมอ ๆ (ไกลบ้าน ล.๒ น.๕๖)

"ที่" ใช้หน้าประโยค "คุณเร็ว" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "เพราะเคยไต่ยีนพ่อ
แกออกชื่ออยู่เสมอ ๆ" เป็นบทขยาย

ดูเหมือนเคยเล่าให้ฟังแล้วว่า มีลูกเสือชาวบ้าน
อำเภอท่าวังที่ร่วมแรงกันไปสร้างท่านบ ตอนที่
น้ำกำลังจะท่วม ที่ บอกว่า กำลังจะท่วม ก็เพราะว่า
ตอนนั้นยังไม่ท่วม (พระบรมราชาวาทร.๕ น.๑๒)

"ที่" ใช้หน้าประโยค "บอกว่ากำลังจะท่วม" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ก็เพราะ
ว่าตอนนั้นยังไม่ท่วม" เป็นบทขยาย

ที่เป็นปัญหาวิตกวิจารณ์ ก็เพราะแนะนำให้นักเขียนอ่าน
แต่เขาหากันไม่ค่อยได้ (ศิลปวัฒนธรรม ปี๑ ฉ.๔ น.๓๕)

"ที่" ใช้หน้าประโยค "เป็นปัญหาวิตกวิจารณ์" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ก็เพราะ
แนะนำให้นักเขียนอ่าน" เป็นบทขยาย

เล่าเจียงจึงว่า อันเล่าปี่เฝ้าเรานั้นมีน้ำใจสุจริตเห็น
ประจักษ์อยู่จริง ๆ ที่ จะคิดทำร้ายแก่เรา เหมือนน้ำใจ
คนทั้งปวง หมายได้ (สามก๊ก ล.๒ น.๕๗)

"ที่" ใช้หน้าประโยค "จะคิดทำร้ายแก่เราเหมือนน้ำใจคนทั้งปวง" ซึ่งเป็น
หัวข้อ โดยมี "หมายได้" เป็นบทขยาย

เมื่อได้เงินคราวเดียวมากก็ได้กลับไปบ้าน เจ้าน้อย
 กันมา ๒ ปีแล้ว มีหน้าจะไปบ้าน การที่ไปบ้านนั้นชั่ว
 แต่เอาเงินไปให้ บิดา มารดา บุตร ภรรยา ที่จะไป
หากินในเมืองลาวไม่มีใครได้อะไร ลำบากมาก

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๑๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "จะไปหากินในเมืองลาว" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ไม่
 ใครได้อะไรลำบากมาก" เป็นบทขยาย

ครั้นถึงเวลาสมควรก็ส่งเจ้าสอนไปยุโรป กล่าวว่า
 มันจะได้ชุบตัวเสียสักหน่อยย้ายเรื่องไปยุโรปเรียกว่า
 ไปชุบตัวนี้ ข้าเองก็ไม่เข้าใจว่ามันจะเป็นอย่างไรแล
 ไม่ได้เห็นจริงด้วยเลย ที่ทุกคนก็ถามค่าเจ้าสัวแก้วเท่านั้น

(จดหมายจากวางทระ น.๒๑-๒๒)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "พูด" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ก็ถามค่าเจ้าสัวแก้วเท่า
 นั้น" เป็นบทขยาย

ที่ข้าเล่าเรื่องเจ้าสอนมานี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า
 การที่รู้อะไรไปทุกอย่างนั้นไม่เป็นยศ

(จดหมายจากวางทระ น.๒๔)

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ข้าเล่าเรื่องเจ้าสอนมานี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี
 "ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าการที่รู้อะไรไปทุกอย่างนั้นไม่เป็นยศ" เป็นบทขยาย

"อฉันอยากให้คุณผู้ชายกลับไปบ้านเสียบ้าง นานไปจะไม่ดี..."

ที่ว่าไม่คีนะ แม้ช้อยหมายถึงอะไร"

"ที่" ใช้นำหน้าประโยค "ว่าไม่คีนะ" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "แม้ช้อยหมายถึง
 อะไร" เป็นบทขยาย